ſo ſm ſe quidē eſt veniale peccatū: quādo ſcʒ quis de ſe talia iactat que neqꝫ ſunt cō tra deum neqꝫ contra ꝓximū: quia tūc nō eſt mendaciū pniciosum ī ſe: verūtamē ſm ſuā cauſam poteſt fieri mortale: vt ſi ꝓcedat ex mortali ſupbia vel vana gloria. Similiter ſi fit ꝓpter appetitum lucri: tūc ad deceptionē ⁊ damnū ꝓximi ptinere videt᷑: ⁊ ideo magis mortale peccatū iudicat᷑. Dicit enim phus in .iiij. Ethicorū: ꝙ turpior eſt qui ſe iactat cauſa lucri ꝗ̄ qui ſe iactat cauſa glorie vel honoris: nō tamē ſemꝑ eſt mortale peccatū: quia poteſt eſſe tale lucrū ex quo alius non damnificat᷑. Quarto deniqꝫ mendaciū hoc cōmittit᷑ affectu diſplicendi: ſicut cum quis humilitatis cauſa mentit᷑ ⁊ vocat᷑ ironia. Nam ironia ꝓprie cōmittit᷑ cum quis a veritate declinans de ſe minora dicit: vt cū aſſerit aliquid vile de ſe qͦ tamē in ſe non recognoſcit: aut cū negat de ſe magnū aliquid qͦ in ſe tn̄ eſſe recognoſcit. Et vt dicit Aſteſ. vbi ſupra. Iactantia ⁊ ironia ratione materie ſiue obiecti circa qͦ ſunt: equalia peccata ſūt: quia vtrūqꝫ mentit᷑ circa idē ſcʒ circa cōditionē pſone. Sed vt in plurimū iactantia ꝓcedit ex turpiori motiuo .ſ. appetitu lucri vel honoris: ironia ſo ex hoc ꝙ fugit elationem licʒ inordinate ſcʒ ꝑ mendaciū. Et ſm hoc dicit᷑ .iiij. Ethicoꝝ: ꝙ iactantia eſt peccatū grauius ironia: cum tamen quis de ſe minora fingit vt doloſe decipiat: tūc grauior eſt ꝗ̄ iactantia. Unde Ecci. xix. Eſt qui nequiter ſe humiliat ⁊ interiora eius plena ſunt dolo. Nam ⁊ qui hūilitatis cauſa mētit᷑ peccat etiam plerūqꝫ mortaliter: vt patet .xxij. q. ij. c. cum humilitatis: ⁊ in gloſa. vbi dicit᷑: ꝙ dicendo in ſpeciali aliqͦ peccatū de ſe cuiꝰ contrariū eſt verū mortalit᷑ peccat: ꝗ̄uis ī generali dicere poteſt ſe eſſe peccatorem. Et vt dicit compendiū: in hoc ꝑcepto etiam includit᷑ taciturnitas veritatis tempore neceſſitatis: vt .xj. q. iij. c. quiſquis. Ad laudem dei.

De mēdacio in hypocriſi ⁊ ſimulatione ⁊ quis eſt cēſendus hypocrita: ac vtꝝ oīs ſil̄atio ſit peccatū de triplici quoqꝫ hypocriſi .ſ. in doctrina: iuſticia ⁊ vita: Sermo X

Non loqueris contra ꝓximū tuum falſum teſtimoniū: Exoḋ. xx. Ordine cōgruo iam videndum eſt de falſo teſtimonio ſm tertiā acceptionem: prout accipit᷑ largiſſime ꝑ omni deceptoria vel pniciosa ſimulatione quocunqꝫ modo fiat in opere vel apparatu exteriori. Ad cuius euidentiā primo queri poteſt: vtrū ſimulatio ſit idem qͦ hypocriſis: ꝓſertim cum ſimulatio cōſiſtat in quodam factoꝝ mendacio: ſed hypocriſis pōt etiā eſſe ſi quis oſtendat exterius qͦ agit interius: ſm illud Matth. vj. Cum facis elemoſynam noli tuba canere ante te ſicut hypocrite faciūt. Unde hypocriſis in ſola intentione cōſiſtit dicēte domino Matth. xxiij. ꝙ omnia opa ſua faciunt vt videant᷑ ab hominibꝰ. Et Grego. xxxj. moral. dicit: ꝙ nunꝗ̄ quid agunt: ſed quomō de actiōe qualibet hominibꝰ placere poſſunt cōſiderant. Simulatio ſo non cōſiſtit in ſola intentiōe ſed in exteriori operatiōe. Dicit eñ gloſa ſup illud Job. xxxvj. Simulatores ⁊ callidi ꝓuocāt iram dei: ꝙ ſimulator aliud ſimulat ⁊ aliud agit: caſtitatem ꝓfert ⁊ laſciuiam ſequit᷑: oſtentat paupertatē ⁊ marſupium replet. Ad hoc dicendū ſm Tho. ſcda 2e. q. cxj. ꝙ ſm Iſidoꝝ nomē hypocrite tractū eſt a ſpecie eoꝝ qui in ſpectaculis cōtecta facie incedūt: diſtinguentes vultū vario colore: vt ad pſone quā ſimulant colorem ꝑueniant modo in ſpecie viri: modo in ſpecie femine: vt in ludis populū fallāt. Dicit eñ Augꝰ. in li. de ſermone domini ī monte: ꝙ ſicut hypocrite ſimulatores aliarū pſonaꝝ agunt partes illius qͦ nō ſunt: Non enim qui agit ptes agamēnonis vere ipſe eſt ſed ſimulat eum: ſic ⁊ in eccleſijs et in omni vita humana: quiſqꝫ vult ſe videri qͦ nō eſt: hypocrita eſt: ſimulat enim ſe iuſtū non exhibet. Omnis igit᷑ hypocriſis eſt ſimulatio: nō tamē omnis ſimulatio eſt hypocriſis: ſed ſolū illa qua quis ſimulat pſonam alterius: ſicut cū peccator ſimulat pſonā iuſti. Nam ſm Iſidoꝝ in lib. etymologiarū hypocrita greco ſermone ſimulator latine interꝑtat᷑: qui dum intus malus ſit: bonū ſe palam oſtendit: Hypo eñ falſum: criſis iudiciū interꝑtat᷑: vñ ſup illud Matth. v. ſicut faciunt hypocrite: dic̄ glo. Hypocrita eſt qui ſimulat qͦ eſt repſentator alterius pſone: hoc eſt vult videri bonus ⁊ non eſt. Ad argumentū igit᷑ eſt dicendū: ꝙ opus exterius naturaliter ſignificat intentionē: quādo igit᷑ quis ꝑ bona opera que facit ad dei ſeruitium ptinentia A

non querit placere deo ſed hominib⁹: tūc ſimulat rectā intentionē quam non habet. Unde dicit Grego. xxxj. moraliū: ꝙ hypocrite ꝑ cauſas dei intentioni deſeruiūt ſeculi: quia ꝑ ipa quoqꝫ ſe agere ſancta oſtēdūt non cōuerſionē querūt hominū: ſed auras fauorū: ⁊ ita ſimulant mendaciter intentionē rectā ꝙ non habent: q̄uis nō ſimulāt aliquod opus rectū quod nō agant. Unde cum hypocriſis ſit mendaciū opis: vtpote ſimulatio quedā illius quod non eſt: ideo ſicut in mendacio ſic etiaꝫ in hypocriſi vel ſimulatiōe duo ſunt: vnum quidē eſt ſicut ſignū: ⁊ aliud ſignatū. Mala autem intentio in hypocriſi conſiderat̃ ſicut ſignatum quod non reſpōdet ſigno: exteriora ꝟo vel verba vel opera vel quecūqꝫ ſimilia conſiderant̃ in omni ſimulatione ⁊ mendacio ſicut ſigna. Cum igit̃ intentio qȯ eſt ſignatum non correſpondet verbo vel operi vel cuicūqꝫ ſimili tanꝙ ſigno: tunc eſt ibidem ſimulatio. Ex dictis ꝗ patet ꝙ omnis hypocriſis eſt ſimulatio: ſed nō omnis ſimulatio eſt hypocriſis. Secūdo queri pōt: vtrum gerens habitū ſanctitatis vel religionis non tamē habens meritū ꝑfectionis cenſendus ſit hypocrita: p̄ſertim cum illi qui tenent habitū ſanctitatis ⁊ nō exequunt̃ meritū ꝑfectionis: ſimulatores cenſendi ſint: quia exterior habitus ſanctitatis opera ſignat ꝑfectionis. Ad hoc dicendum ſm Aſteñ. li. ij. ti. xxvij. ꝙ talis hypocrita cenſeri non debeat. Cuius ratio eſt: quia habitus ſanctitatis vel religiōis vel clericatus ſignat quidem ſtatum quo quis obligat̃ ad opera ꝑfectionis: ⁊ ideo cum quis habitū ſanctitatis aſſumit: intendēs ad ſtatum ꝑfectionis ſe trāſferre: ſi per infirmitatē deficiat: nō eſt ſimulator vel hypocrita: quia non tenet̃ manifeſtare ſuum peccatū habitū ſanctitatis deponēdo. Dicit enim Grego. xxxj. moral̃. Sunt nōnulli qui ſanctitatis habitum tenent ⁊ ꝑfectionis meritū exequi nō valent: hos nequaꝙ credendum eſt in hypocritaꝝ numerū currere: quia aliud eſt infirmitate peccare et aliud malicia. Si tamē habitum ſanctitatis quis aſſumeret vt ſe iuſtum oſtentaret: hypocrita ⁊ ſimulator eſſet. Et ſimile eſſe ſi opera bona ex genere ad ſeruitiū dei ꝑtinētia faceret ad inanem gloriā vel ꝓpter queſtum cupiditatis. Tertio ꝟo queri pōt: vtrū omnis ſimulatio ſit peccatū: p̄ſertim cum dicit Hiero. ⁊ ponit̃. xxij. q. ij. c. vtilē ſimulationē ⁊ in tempore aſſumendā Jheu regis iſrael nos doceat exemplū: qui cum non potuiſſet interficere ſacerdotes Baal niſi finxiſſꝫ ſe idolū velle colere dicēs: Cōgregate mihi oēs ſacerdotes Baal: Achab rex ſeruiuit ei in paucis ego ſeruiā ei in multis: vt habet̃. iiij. Regū. x. Et Dauid quādo mutauit faciē ſuam coram Abimelech ⁊ dimiſit eum ⁊ abijt: vt patꝫ. j. Regū xxj. Sic ieſus finxit ſe longius ire: vt patꝫ Luce vlti. Ad hoc ſm Tho. dicendū vbi ſupra: ꝙ ad virtutē veritatis ꝑtinet vt aliquis talem ſe exhibeat exterius ꝑ exteriora ſigna qualis eſt. Signa auteꝫ exteriora nō ſolū ſunt verba ſed etiā facta. Sic ergo veritati opponit̃ ꝙ aliquis ꝑ exteriora verba aliud ſignificet ꝙ ꝙ apud ſe habet: qȯ ad mendaciū ꝑtinet: ſic etiā opponit̃ veritati ꝙ aliquis ꝑ aliqua ſigna factorum vel rerum aliquid de ſe ſignificet contrariū ei⁹ qȯ in eo eſt: qȯ proprie ſimulatio dicit̃. Vñ ſimulatio ꝓprie eſt quoddam mendaciū in exteriorū factorū ſignis cōſiſtens: non refert autem vtrum quis mentiat̃ verbo vel quocūqꝫ facto: cum enī eadem intentio fallendi ſit vtrobiqꝫ: equaliter vterqꝫ peccat: verbū enim ⁊ factū aſſumunt̃ vt inſtrumētum fallēdi: ⁊ ſic nō refert q̄tum ad peccatum vtrū quis verbo ſcripto nutu vl̃ quocunqꝫ facto mentiat̃: ſicut nec refert q̄tuꝫ ad homicidiū vtrum quis gladio vel ſecuri interficiat. Cum igit̃ omne mendaciū ſit peccatū vt dictum eſt ſupra: cōſequēs eſt ꝙ omnis ſimulatio ſit peccatū. Uerūtamē vt dicit Aug⁹. in li. de queſtionib⁹ euangelij. Non omne qȯ fingimus mendaciū eſt: ſed quādo id fingim⁹ qȯ nihil ſignat tunc eſt mendaciuꝫ. Cum ergo fictio noſtra refert̃ ad aliquā ſignificationē nō eſt mendaciū: ſed aliqua figura veritatis. Ad maiorē autem euidentiam dicit Bonauen. in. iij. ⁊ Alexander angli. ꝙ triplex eſt ſimulatio. Prima eſt inſtructiōis: ⁊ hec fuit ī chriſto cum fixit ſe longius ire: quia cōpoſuit motum ſuū quaſi volentis longius ire: ad aliquid figurate ſignificandū. ſ. ꝙ ipe ab eoꝝ fide longius erat: vt dicit Grego. vel vt dicit Aug⁹. qꝛ inde longius receſſurus erat aſcēdendo in celū: ⁊ ꝑ hoſpitalitatē quodāmodo retinebat̃ in terra. Uel etiam in hoc erudiuit ſuos ad exhibendū mēbris eius officiū hoſpitalitatis: quo diſcipuli coegerunt eū apud ſe manere: ꝑ quod etiā meruerunt eū cognoſcere. Secūda ꝟo ſimulatio

est cautele que fuit in Dauid: vnde vt ha-
bet .j. Regū. xxj. ⁊ ibi magister i hiſtorijs.
Cum Dauid fugiſſet ad Achis regē Geth
indicauerūt hoc regi dicentes: ꝙ quaſi rex
erat in iſrael qui latebat apud eum: ⁊ de vi
cino hoſtem reciperet ſi ſaluum eum ſerua-
ret: et timuit Dauid ꝑſertim: quia miſerat
Saul ad Achis vt redderet ei ſeruū ſuum
fugitiuū. Cumq̄ traheret̄ ad regem ſi mu-
lauit furorem ⁊ īmutauit os ſuum: aliena
loquens ſicut inſanus: ⁊ collabebat̄ inter
manus eoꝝ ſicut epylenticus: defluebātq̄
ſaliue eius in barbā: ſicut in tali paſſione
fieri ſolet: ⁊ impingebat in oſtia porte qua-
ſi ꝑ clauſam portam ingredi volens: ⁊ que
furioſi erant agebat: vt fidē regi vere paſ-
ſionis oſtēderet. Et ait rex: Nō ingrediat̄
hic arrepticius: et dimiſit Dauid et abijt:
hoc ibi. Nec dicendū eſt Dauid ī illa ſimu-
latione peccaſſe: quia vt ſubdit̄ in dicto. c.
vtilem. Nec mirum ꝗ̄uis iuſtos homines
tamē aliqua ſimulare ꝓ tempore ob ſuam
⁊ aliorū ſalutem: cum ⁊ ipſe domin⁹ noſter
ieſus chriſtus peccatū non habens nec car
nē peccati: ſimulationē peccatricis carnis
aſſumpſit: vt cōdemnans in carne peccatū
nos in ſe faceret iuſticiā dei: hoc ibi. Glo.
vt ſic falleret diabolum. Dicit enim aucto-
ritas: Si diabolus eum filium dei ſciuiſſet
nunq̄ eū a iudeis crucifigi paſſus fuiſſet.
Multū igitur intereſt ex qua cauſa fiat ſi-
mulatio. Dicit enim glo. Brix. xxvij. diſt.
c. qđ interrogaſti. ſup verbo: finxit: ꝙ que-
dam ſimulatio fit ex honeſta cauſa: ⁊ que-
dam ex inhoneſta. Ex honeſta cauſa fit vt
dicto. c. vtilē. et. xxiij. q. ij. c. Domin⁹ deus
noſter iubet ad Jeſum naue vt cōſtituat ſi-
bi retrorſū inſidias. Glo. Sic ꝙ ꝑ inſidias
⁊ ꝑ dolū poſſum⁹ licite vincere hoſtes no-
ſtros: ⁊ hoc in iuſto bello ⁊ in iuſta ⁊ licita
cā: vt. xliij. di. c. in mādatis. circa fi. dū tñ
hoſti fidem nō rumpam⁹: vt. e. q. c. noli. Et
idē dicas de aduocato ꝙ ſi iuſtā hꝫ cām li-
cite pōt aduerſariū ſuū decipere. Sequit̄ i
glo. ſup verbo: finxit. Silr̄ ſi qs ſimulat ſe
religionē intrare ꝓpter timorē: talis ſimu-
latio nō nocet: dūmodo ꝓteſtatio ꝑcedat:
vt ex̄ de his que metus cā fiūt. c. platū. vbi
plane de hoc. Simulatio aūt ex inhoneſta
cā ſemꝑ facit monachū ⁊ ſemꝑ eſt peccatū:
nec talis admitteret̄ ſi vellet ꝓbare ꝯtriū:
vt ex̄ de regular̄. c. vidua. C. de lati. lib. tol
lēda. l. vnica. §. ſed q̄ ſumus. Et nota ꝙ ꝫm
Fauſtinū eſt fictio opis: ⁊ eſt fictio inten-
tionis. Fictio intentiōis eſt cum quis lici-
te accedit ad baptiſmū: ⁊ licꝫ ficte accedat
tamen verum baptiſmū accipit: vt. j. q. j. c.
ſicut ficti. Similit̄ ſi quis ficte fit monach⁹
ad hoc vt poſſit fieri abbas: nihilomin⁹ eſt
monachus: licꝫ ficta ⁊ non ſyncera ſit eius
intentio: ⁊ idem caſus eſt ibidem in textu.
Fictio vō operis dicit̄ vbi factum fingit̄
eſſe quod non fiat: vt. ff. de ritu nupt̄. ſimu
lare: vel cum ſimulat ſe vendere ⁊ donat.
Tertia deniq̄ ſimulatio eſt duplicitatis et
hec eſt in hypocritis: que enim tenet ratio-
nem mendacij: non autē prima ⁊ ſecūda: et
ideo eſt ſemꝑ peccatū. Ad cuius euiden
tiā queri poteſt: vtrum hypocriſis ſit ſemꝑ
mortale peccatū: ꝑſertim cum dicit Hiero.
Eſa. xvj. in glo. ꝙ in comparatiōe duorum
malorū leuius eſt a parte peccare q̄ ſancti-
tatem ſimulare. Et ſup illud Job. ij. Sicut
domino placuit. dicit glo. ꝙ ſimulata equi
tas non eſt equitas ſed duplicatū peccatū.
Nimirū: cum dicit Gregori⁹. xxxj. moral̄.
ꝙ hypocrite ex malicia peccāt: ſed hoc eſt
grauiſſimū: quia ꝑtinet ad peccatū in ſpiri
tūſanctū. Ad hoc dicendū ꝫm Thomā et
Aſteā. vbi ſupra: ꝙ in hypocriſi ꝑncipalit̄
ſunt duo: ſcꝫ defectus ſanctitatis ⁊ ſimula-
tio ipius. Si igitur ille dicit̄ hypocrita cu-
ius intētio fertur ad vtrūq̄: vt ſcꝫ aliquis
non curet ſanctitatē habere ſed ſolū ſanct⁹
apparere: ſicut accipi cōſueuit in ſacra ſcri-
ptura ſic manifeſtū eſt ꝙ peccatū mortale:
⁊ tales hypocrite cōmuniter fuerūt ſcribe
⁊ pharisei. Si aūt ille dicat̄ hypocrita qui
intēdit ſimulare ſanctitatē a qua deficit ꝑ
mortale peccatū: tūc ꝗ̄uis ſit ī mortali pec-
cato: nō tñ ipa ſimulatio ſꝑ eſt ei pctm̄ mor-
tale ꝫ erit qnq̄ veniale. Et hoc diſcernēdū
eſt ex fine. Nam ſi finis repugnat charita-
ti dei vel ꝓximi: tunc erit peccatū mortale:
ſicut etiam cōmuniter cōtingit in ſcribis ⁊
phariſeis. Exempli gratia: cum quis ſimu
lat ſanctitatē vt falſam ſeminet doctrinam
vel vt indignus eccleſiaſticā adipiſcat̄ di-
gnitatē ſeu quecūq̄ alia bona temporalia
in quib⁹ finem cōſtituit: multomagis autē
ſi ꝓpter vanam gloriā in qua finem conſti-
tuit. Si vō finis intentus charitati nō re-
pugnat erit peccatū veniale: puta cū quis
in ipa fictione delectat̄: de quo dicit phus
in. iiij. Ethicoꝝ: ꝙ magis videtur vana q̄
mala. Cōtingit etiā quādoq̄ ꝙ aliquis ſi-
mulat ꝑfectionem ſanctitatis que nō eſt de
neceſſitate ſalutis: ⁊ talis ſimulatio nec eſt

ſemp peccatū mortale: nec ſemp cum pecca
to mortali. Contingit deniqꝫ ꝙ aliquis ſi/
mulat ſanctitatē ſolum ad dei honorem et
ꝓximorū edificationē: ⁊ tunc non peccat
ſed potius meret̄: dūmodo fuerit in chari/
tate vt cum aliquis religioſus maiorem re
ligioſitatē oſtendit coram ſecularibus ꝙ̄
coram ſuis fratribus vt magis edificent̄:
quia tūc oſtendit opa ſua coram hominib⁹
vt glorificent patrē. Et ſi querit̄: cur chri
ſtus ieſus in euāgelio totiens hypocriſim
deteſtat̄. Reſpōdet Aſteñ. ibidem: ꝙ hoc
fecit ꝓpter tria. Primo: quia illi pharisei
⁊ ſcribe quib⁹ dominus loquebat̄ plurimi
erant hypocrite peſſimi: vt iā patebit. Se/
cūdo: quia hypocrita cōtrarius eſt opi di/
uino. Ut enim dicit Aug⁹. in enchiridion:
Dñs ordinat malū in bonū: hypocrita xͦo
cōuertit bonū in malum. Tertio: quia con
trarius eſt toti trinitati: ſcꝫ patri: vſurpat
enī gloriā que patri attribuit̄: ⁊ filio qui ē
veritas ⁊ vita. Quid enim eſt hypocriſis
niſi falſa vita vel doctrina: vel iuſticia ap/
parens bona ⁊ exiſtens mala: que triplex
falſitas veritati contrariat̄: et ſpūiſancto
cui bonitas attribuit̄: hypocrita nāqꝫ non
curat bonus eſſe ſed bonus apparere. Con
cordat Alex. an. His igit̄ generalit̄ p̄miſ/
ſis nūc ad ꝑticularia ipſius hypocriſis de/
ſcendētes: ex phariſeorū ſcribarū ⁊ iuriſpe
ritorū hypocriſi exempla ſumamus. Nam
chriſtus Matth. xxiij. principaliter ⁊ in di/
uerſis paſſibus euāgeliſtaꝝ ex effectu mul
tiplici culpā hypocriſis eorū euidēter oſtē/
dit. Et quia vt dictū eſt hypocriſis eſt fal/
ſa ſimulatio que veritati opponit̄: et veri/
tas triplex diſtinguit̄. ſ. doctrine que con/
ſiſtit in quadaꝫ manifeſtatiōe eorū de qui/
bus eſt ſciētia: ⁊ veritas iuſticie que conſi/
ſtit ī quadā rectitudine regulata ſm̄ regu/
lam legis diuine. ſ. ſm̄ quā aliquis ſeruat
rectitudinē in iudicijs ⁊ alijs que ſunt ad
alterum: ⁊ veritas vite ſm̄ quā aliquid eſt
verū. Dicit̄ autē vera vita ſicut ⁊ quelibet
alia res: ex hoc ꝙ attingit ſuā regulā ⁊ mē
ſurā ſm̄ legem diuinā: ꝑ cuius cōformita/
tem habet rectitudinē: ⁊ ſm̄ hanc recte vi/
uit in ſeipo. Ideo dñs oſtēdit in euangelio
qualiter dicti phariſei ⁊ iuriſperiti ꝑ hypo
criſim veritatē hanc triplicē damnabiliter
corrūpebant: ⁊ hoc ꝓpter inuidiā vanam
gloriā vl̄ auariciā. Qd̄ ꝓuidens in ſpiritu
Iohes baptiſta: ⁊ vidēs multos phariſeo/
rū ⁊ ſaduceoꝝ venientes ad baptiſmū ſuū

vt habet̄ Matth. iij. nō tamē credētes ſm̄
veritatē ſed ſm̄ ſimulationē ⁊ inſidiationē
vt etiaꝫ dicit Ioſephus in libro antiq̄tatū
xix. dixit ad eos: Genimina viperarū quia
venenū erroris ⁊ hypocriſis a ſuis ꝓgeni/
toribus traxerūt: quis demōſtrabit vobis
fugere a ventura ira? quaſi diceret: licꝫ fal
ſitas veſtra lateat in ꝯſpectu populi: tamē
in iudicio dei latere non pōt. Hinc ait dñs
Luce. xij. Attendite a fermēto phariſeorū
qd̄ eſt hypocriſis: ne ſcꝫ ꝑ eoꝝ hypocriſim
auertamini a fidei veritate: nihil enī optū
qd̄ nō reuelet̄: qꝛ falſitas eorum in diuino
iudicio manifeſtabit̄. Primo igit̄ dam/
nabiliter corrūpebāt veritatē doctrine: et
hoc qñqꝫ ex liuore īuidie: vt patet Matth.
xxiij. vbi dicit̄: Ue vobis ſcribe ⁊ phariſei
hypocrite qui clauditis regnū celorū ante
homīes: id eſt eternam beatitudinē: cuius
oſtiū chriſt⁹ eſt: clauis oſtij eſt doctrina vel
auctoritas docēdi. Dicit̄ enī Luce. xj. Ue
vobis legiſperitis qui tuliſtis clauē ſciētie
ꝑ quā ſcꝫ intellectus verus interi⁹ latens
aperiri debet: vnd̄ ꝑ ſanā doctrinā aperit̄
hoc oſtiū: ⁊ ꝑ falſam claudit̄ ſicut ipi fece/
rūt ſcripta de chriſto in lege ⁊ ꝓphetis cor/
rumpēdo. Sequit̄: Uos enī non intratis:
qꝛ a cognitiōe quā a chriſto habuerūt pri/
mo: per odiū ⁊ rancorē cōuerſi ſunt in erro
rem: ⁊ hoc ideo: quia poſtq̄ p̄dicare cepit
cōtra eos: ꝓprijs paſſionib⁹ excecati ſunt ⁊
obdurati in malo: ⁊ ideo oīa bona que fe/
cit chriſt⁹ interp̄tati ſunt in malū: ⁊ hoc vo
cat̄ ſcandalū phariſeoꝝ: vt pꝫ Matth. xv.
Ubi cōfutata eoꝝ ſubdola malicia dixerūt
diſcipuli: magiſter ſcis: qꝛ phariſei audito
hoc verbo ſcādalizati ſunt: qui reſpondit:
Sinite illos ceci ſunt ⁊ duces cecoꝝ. Und̄
intantū erāt excecati ꝙ xp̄o demonia eijci/
ente dicerent eū in beelzebub eijcire demo/
nia: excecauit enī eos malicia eoꝝ: vt dicit̄
Sapie. ij. Et tñ excecatos ſe nō crebāt. Nā
eis querētibus Ioh. ix. Nūquid ⁊ nos ce/
ci ſumus. Rñdit ieſus: Si ceci eſſetis: id ē
ignorātes ſcripturas ⁊ ꝓphetias de me: nō
haberetis peccatū. ſ. intantū quātū nūc: ſꝫ
qꝛ dicitis: qꝛ videm⁹: id eſt reputatis vos
intelligere ſcp̄turas: pctm̄ vr̄m manet: id ē
aggrauat̄. Nimirū: nec enī ipi volebāt in
eū credere: nec alios pmittebāt ad creduli
tatē venire: iā enī vt dꝛ ibidē Ioh. ix. cōſpi
rauerāt: vt ſi q̄s eū cōfiteret̄ xp̄m: ex̄ ſyna/
gogā fieret. Ecce q̄le fermentū facit male/
dict⁹ liuor inuidie. Qñqꝫ xͦo veritatē do/

ctrine corrumpebant ex appetitu vane glo
rie. Unde Matth. xxiij. dicitur. Ue vobis
ſcribe ⁊ phariſei hypocrite: qui circuitiſ ma
re ⁊ aridā vt faciatis vnū ꝓſelitū: ⁊ cum fa
ctus fuerit facitis eū filiuꝫ iehenne duplo
ꝙ̄ vos. Proſelitꝰ legis dicebatur ꝗ de gē/
tilitate ad iudaiſmū ꝯuertebaꝛ: ꝗ ꝑ vitam
malā eorū in moribus corrūpebaꝛ ⁊ in mo
ribus deprauatus ad gentilē ritū reuerte/
batur: ſicq̄ fiebat apoſtata a lege quā ob/
ſeruare ꝓmiſerat: ac ꝑ ꝯſequēs in fide pa/
riter ⁊ in moribꝰ peccauerat. Et h̄ faciebāt
ſm̄ Chryſ. ſuꝑ hunc locū ꝓpter vanā gl̄iaꝫ
vel etiā ꝓpter auariciā. Dicit etiā Hylariꝰ
ꝙ maris ⁊ terre ꝑagratiōe ſignificat in to/
tis orbis finibus eos eſſe chriſti euāgelio
obtrectaturos ⁊ legis iugo ꝯtra iuſtifica/
tionē fidei aliquos ſubituros: quorū futu
rorū raritas in vno indicaꝛ: neq̄ eñ poſt
chriſti predicationē doctrine eoꝝ fides reli
cta eſt: ſed quiſquis acquiſitus fuerit ad fi
dem iudeoꝝ filius fit iehenne: hec ille. Uñ
huius vane glorie cauſa diligebant ꝑ̄mos
accubitos ī cenis: primas cathedras in ſy
nagogis: ſalutationes in foro: ⁊ vocari ab
hominibus rabbi. Et hec fuit etiā vna cau
ſa cur in chriſtū credere nolebant: ſicut ait
Joh. v. Quomodo vos poteſtis credere ꝗ
gloriā ab inuicē accipitis ⁊ gloriā que a ſo
lo deo eſt nō queritis? Alchuinꝰ ibidē dic̄
Ideo non poſſunt credere q꞉ ſuperba mēs
eoꝝ laudari deſiderat ⁊ ſe ſuꝑ alios efferre
cū econtra videbant chriſtū pauperē ⁊ vi/
lem cui ſubijci refugebant. Quandoq̄ de/
niq̄ veritateꝫ doctrine ex affectu auaricie
corrūpebāt. Unde ait Matth. xxiij. Ue vo
bis duces ceci qui dicitis: quicunq̄ iura/
uerit ꝑ templū nihil eſt: qui autē iurauerit
ī auro tēpli debitor ē ⁊c̄. Pro quo no. ꝙ ex
cupiditate auri ⁊ donoꝝ emanauit talis er
ror ab eis: ꝙ qui iurabant per templū vel
altare: nec peccabāt nec erant in aliquo ob
ligati: qui vero iurabāt ꝑ aurū tēpli vl̄ do/
nū altaris erant obligati ad abſoluenduꝫ
ſacerdotibus certā quotā auri vel etiā tā/
tū quātū valebat illud donū. Inſuꝑ dicit
ibidē Chryſ. ꝙ ſacerdotes auꝝ quo ipi de
lectabanꝛ ⁊ dona ꝗbus ipi paſcebanꝛ: ſan
ctiora dicebant eſſe ꝙ̄ ipm tēplū: vt homi/
nes ꝓmptiores facerent ad offerēda dona
ꝙ̄ ad ꝑ̄ces fūdēdas in tēplo. Sic ex auari/
cia docebāt filios parētibus debita offer/
re in templo: diciꝛ enim Matth. xv. Qua
re trāſgredimini mādatū dei ꝓpꝛ traditio
nē vſam? Deꝰ eñ dixit: Honora patrem ⁊
matrē: ⁊ vos dicitis: ꝗcunq̄ dixerit pr̄i vl̄
matri munꝰ qd̄ ē ex me ſcꝫ deo oblatū ⁊ cō
ſecratū: ꝓderit etiā tibi magis ſcꝫ ꝙ̄ ſi ex/
pēderes in neceſſitates tuas. Glo. ibidē vt
ſit ſenſus qd̄ ego offero deo ⁊ mihi ⁊ tibi ꝓ
derit: ⁊ ideo nō debes ſumere res meas in
tuos vſus ſed pati vt deo offerā. Secundo
corrūpebant veritatē iuſticie ⁊ hoc vl̄ ex li
uore inuidie: ſicut Matth. xv. Non amore
iuſticie ſed liuore inuidie chriſtū in ſuis di/
ſcipulis arguebant: tanq̄ ꝯtēptorē doctri/
ne ſeniorū: vt ſic eū redderēt odioſū popu
lo. Quare inquiūt diſcipuli tui trāſgredi/
untur traditiōes ſenioꝝ? nō eñ lauāt ma/
nus cū panē manducāt. Multas eñ hmōi
traditiōes obſeruandas ſtatuerūt: vt zela
tores iuſticie viderentur: ⁊ propꝛ hec chri/
ſtū in ſuis redarguebāt: nō moti zelo iuſti
cie ſed liuore inuidie. Sicut ⁊ Matth. xij.
diſcipulis ſpicas vellētibus improperabāt
chriſto dicētes: Ecce diſcipli tui faciūt qd̄
non licet eis facere ſabbato. Et ideo cōclu/
dit ꝯtra eos dñs Matth. xv. dicēs: hypo/
crite bene ꝓphetauit vobis Eſaias. xxix.
licet ſub alijs verbis. Populus hic labijs
me honorat: quia verbis iuſticiā zelare vi/
debantur: cor autē eoꝝ lōge eſt a me: quia
liuorem inuidie per hoc fouere ꝗrebāt: ſic
patet exp̄ſſe Joh. viij. cū obtulerūt mulie/
rē in adulterio deprehēſam quaſi requirē/
tes iuſticiam: cuꝫ tamen ibidem ſubditur:
hoc dicebant tentantes eum vt poſſent ac/
cuſare eum. Uel etiā corrūpebāt veritateꝫ
iuſticie ex appetitu vane glorie: multas nā
q̄ traditiōes ⁊ obſeruatiōes inducebāt nō
faciendo ſed docēdo vt ſic hominibꝰ iuſti ⁊
honorabiles apparerēt. Uñ dic̄ Lu. xj. Ue
vobis legiſperitis ꝗ oneratis homīes one
ribꝰ ꝗ portari nō pñt: ⁊ ipi vno digito vr̄o
nō tangitis ſarcinas. Et nihilominꝰ tume/
bāt ꝓpria ꝯplacētia ⁊ vana gloria tanq̄ iu
ſti: ⁊ ſic aſpernabanꝛ ceteros ad quos chri
ſtus direxit parabolā de phariſeo ⁊ publi
cano: ꝗ poniꝛ Lu. xviij. In talibus eñ ni/
hil eſt niſi quedā falſa ſpecies ſāctitatis vl̄
honeſtatis: ꝗbus iteꝝ ait dñs Matth. xx/
iij. Ue vobis ſcribe ⁊ phariſei hypocrite ꝗ
ſimiles eſtis ſepulchris dealbatis: ꝗ appa
rēt afoꝛis homibꝰ ſpecioſa: intꝰ vero plena
ſūt oſſibꝰ mortuorum ⁊ omī ſpurcitia: ſic ⁊
vos a foris ꝗdē paretis homibꝰ iuſti: intꝰ
aūt pleni eſtiſ hypocriſi ⁊ iniqtate. Ul̄ deni
q̄ corrūpebāt eā ex affectu auaricie: diciꝛ

enim Matth. xxiij. Ue vobis ſcribe ꝛ phariſei hypocrite qui decimatis mētā ꝛ anhetum ꝛ ciminū ꝛ relinquitis q̄ grauioꝛa ſūt legis: iudiciū ꝛ miſericoꝛdiā ꝛ fidē. Hier. ibidez ex hoc capitulo arguit eos auaricie ꝙ ſtudioſe etiā viliū olerū decimas exigāt ꝛ iudiciū in diſceptatiōe negotioꝛū miſericoꝛdiamꝙ in paupes ꝛ fidē in deum q̄ magna ſunt pretermittāt. Chryſ. ibidem Sacerdotes auaricia pleni ſi quis decimā alicuius rei vel minime non obtuliſſet: coꝛripiebant eum quaſi magnū crimen feciſſet: ſi quis autem alterum ledebat aut in deuz peccabat: nō curabant eū coꝛripere: de lucro ſuo ſolliciti de gloꝛia dei ꝛ de ſalute hominū negligentes. Tertio coꝛrumpebāt veritatē vite ꝛ hoc etiā tripliciter. Primo ex liuoꝛe inuidie: ꝛ de hoc habet̄ Luc. xx. vbi pꝛincipes ſacerdotū ꝛ ſcribe querebāt ieſum capere ꝓpter parabolam ꝯtra eos dictam ſed timuerunt populū ꝓpter quod cōſilium inierunt vt eum caperent in ſermone: miſeruntꝙ inſidiatoꝛes qui ſe iuſtos ſimularēt. ſ. quoſdam diſcipulos cū herodianis vt ſic ficta iuſticia ieſum redderēt icautum: vt ſic diſcipuli caperēt eū in ſmone: ꝛ milites herodis eū raperēt ad puniendum ꝛ dicūt ei. Magiſter ſcimus quia verax es ſcz in vita: ꝛ viam dei in veritate doces. ſ. in ſana doctrina: ꝛ non eſt tibi cura de aliquo: in quo apparet tua iuſticia: ꝛ ſic eum cōmendauerunt licet fallaciter de veritate doctrine iuſticie ꝛ vite: vt liberioꝛē redderent ad reſpondendū: ꝛ deinde ꝓponūt ei queſtionē brigoſam dicentes: Licet cēſum dare ceſari an non? Ut ſi diceret nō eſſe licitū: iudicaret̄ ꝯtrarius ceſari: ſi diceret eſſe licitū videret̄ cōtrarius libertati populi ꝛ diuino honoꝛi. Cognita igit̄ ieſus eoꝛū nequitia dixit: quid me tentatis hypocrite: quaſi diceret: non queritis veritatē addiſcere ſed me verbis capere. Secundo vero ex motiuo vane gloꝛie. Dic eñ ieſus Matthei. xxiij. Omnia opera ſua faciūt vt videantur ab hominibus. i. ꝓpter vanā vl' humanā gloꝛiā: dilatant eñ phylateria ſua: ſcz pre alijs vt videant̄ magis religioſi: et magnificabant fimbꝛias ſuas. Et Matth. vj. dicit̄. Cū facis elemoſynā noli tuba canere ſicut hypocrite faciūt: non ad pauperum vocationem ſed ad pꝛopꝛiam oſtentationem. Eadem etiā cauſa culpant̄ Matthei. xxiij. ꝙ edificant ſepulchꝛa ꝓphetaꝝ quia ſcdm Chryſoſ. ibidē dicebāt apud ſe Si benefecerimus pauperibus non multi vident ꝛ ꝑ tempoꝛe vident: nōne ergo melius edificia facimus que omnes aſpiciūt non ſolum in hoc tempoꝛe ſed etiam in poſterum. O inſipiēs homo quid tibi ꝓdeſt poſt moꝛtem iſta memoꝛia: ſi vbi es toꝛqueris ꝛ vbi nō es laudaris? hec ille. Et iteruz ibi: Cū oꝛatis non eritis ſicut hypocrite q̄ amant in ſynagogis ꝛ angulis platearum ſtantes oꝛare. Chryſoſtomus vt videant̄ abſconſe oꝛare ꝛ ſic dupliciter laudent̄: et quia oꝛant ꝛ quia abſconſe oꝛant: ꝛ hoc vt videantur ab hominibus. Et iterū ibidez. Cum ieiunatis nolite fieri ſicut hypocrite triſtes: exterminant eñ facies ſuas vt appareant hominibus ieiunātes. Chryſoſtomus ibidē. Si quis ieiunat ꝛ triſtē ſe facit hypocrita eſt: tantomagis iniquioꝛ eſt qui non ieiunat ſed argumētis quibuſdā in facie ſua pingit venalē palloꝛē quaſi ieiunij ſignū. Pro his igit̄ ꝛ ſilibus ait dñs Mat. xxiij. Ue vobis ſcribe ꝛ phariſei hypocrite q̄ mundatis qđ defoꝛis eſt calicis ꝛ parapſidis: intus autē pleni eſtis rapina ꝛ imundicia: phariſee ecce mūda pꝛius qđ intus eſt calicis ꝛ parapſidis: vt fiat id qđ ē defoꝛis mundū. Origenes ibidē. Hic ſmo nos inſtruit vt feſtinem⁹ eſſe iuſti nō apparere. Qui eñ ſtudet vt appareat iuſt⁹: que a foꝛis ſunt mundat ꝛ que videt̄ curat: coꝛ autē ꝛ conſcientiā negligit: qui aūt ſtudet ea que intus ſunt: id eſt cogitationes mūdare: conſequens eſt vt etiaz que foꝛis ſūt faciat mūda. Tertio deniꝙ ex affectu auaricie. Unde Matthei. xxiij. Ue vobis ſcribe ꝛ phariſei hypocrite qui comeditis domos viduarum in oꝛatione longa oꝛātes: ꝛ pꝛopter hoc amplius accipietis iudicium. Quod a nobis auertat ieſus chꝛiſt⁹ in ſecula benedictus Amen.

Sequuntur ſermones de pꝛecepto nono ꝛ decimo.

De concupiſcentijs in generali ac pꝛogreſſu tētationis. ꝛ cur omnis tētatio diabolo aſcribitur: ac vtrum pꝛothoparētes tentari debuerant: Sermo I

n Non cōcupiſceſ domuz proximi tui: nec deſiderabis vxorem eius: nō ſeruum: non ancillam: nō bouem: non aſinū: nec omnia que illius ſunt. Exod. xx. In his verbis dominus conſtringit pariter explicite duo vltima precepta: implicite vero prohibet dominus in eis vniuerſaliter omnē concupiſcentiam inordinatā ⁊ prauam cupiditatem. Et ſic in his duob⁹ preceptis prohibētur peccata cordis: ſic̄ in precedētibus prohibentur peccata oper̄.

A Et ſi queritur cur deus hec duo precepta addidit que prohibent affectū: cū ⁊ in predictis preceptis implicite data ſunt: vtpote que prohibent manum et affectum. Ad hoc dicendum ſcōm Alexandrū an. tn. iij. ſuo: ꝙ aliquando contingit peccatum eſſe in voluntate non ſequente opere: ne ergo quis crederet eſſe peccatum tm̄: cum opus coniungitur voluntati: ideo ſeperatim ꝓhibuit malam voluntatem. Nihilominus tamen cum opus voluntatez ſequitur: tūc voluntas ⁊ opus exterius ſi conſiderent̄ in radice ſcilicet libidine ⁊ intentione ſunt idem peccatum: ſi vero conſideretur volūtas in ſe ⁊ opus in ſe: tunc alie ſunt circumſtantie boni debite actui exteriori ꝗ volūtati: quia diuerſificatur modus: locus: tēpus ⁊ quedam alie circumſtantie: licet circumſtantia finis ſit eadem. Ut ergo rudibus daretur intelligi ꝙ ſola praua voluntas ſine opere comitante vel conſequente peccatum eſſet: ideo de voluntate ſpecialia dedit mandata. Dicit etiaz Richardus in iij. di. xxx. ꝙ concupiſcentia vxoris dupliciter conſiderari poteſt. Aut inq̄tū ex ipſa cauſatur exterior actus mechandi: ⁊ ſic eadem prohibitione prohibentur cum exteriori actu: aut inq̄tum ex ipſa non ſequitur actus exterior: ſicut quando concupiſcens impeditur ne perpetrare poſſit factum exterius: ⁊ ne putari poſſet talis concupiſcētia culpa non eſſe: ideo prohibetur in iſto precepto: quando non ſequitur actus exterior propter aliquod īpediens: ſicut in tertio precepto ſecunde tabule prohibetur ſimul actus mechandi ⁊ inordinata concupiſcentia interior a qua progreditur actus ille: ⁊ accipitur hic concupiſcentia non ꝓ paſſione appetitus ſenſitiui: ſed pro deliberatiua voluntate mechandi. Et eodem modo dici poteſt de prohibitione furti ⁊ de cōcupiſcentia poſſeſſionis proximi: ac per cōſequens de tranſgreſſione actuali aliorum p̄ceptorum et de concupiſcentia eorum. In his etiam duobus ſcilicet in mechia ⁊ cupiditate magis prohibet ſeorſum voluntatem et opus ꝗ in alijs: quia delectatio mechie ⁊ vtilitas diuitiarum ſunt propter ſe magis delectabilia: inq̄tum habent rationem delectabilis vel vtilis: ⁊ ideo debuit in eis opus ⁊ concupiſcētia prohiberi. Unde ⁊ propter improbitatem libidinis tales concupiſcentie citius progrediuntur in exterius opus: nimirum cum ad hanc duplicem concupiſcentiam natura corrupta maxime inclinet. Nam ad concupiſcentiā oculorum inclinat propter ſui conſeruationez in eſſe indiuidui: ⁊ ad concupiſcentiaz carnis inclinat propter ſui conſeruationem in eſſe ſpeciei. Inſuper hec duplex concupiſcētia prohibetur propter tria damna que facit in homine. Primum eſt ꝙ animam deteſtabiliter inficit et maculat: quia concupiſcentia carnis eſt ſicut aqua fluens: concupiſcentia oculorum ſicut terra propt̄ ariditatem terrene affectionis: ⁊ ideo ſicut ex terra ⁊ aqua fit lutum naturale: ſic ex hac duplici concupiſcentia fit lutum ſpirituale quo ſordidatur anima: ac per cōſequēs deſpicabilis ⁊ fetida redditur in conſpectu dei ad modū viliſſimi luti. Secundū eſt ꝙ ad modū ignis extinguibilis animā inflāmat: de quo Job. xxxj. Ignis ē vſq₃ ad cōſummationem deuorans: ac per cōſequēs animam incinerat: anime bona ſpiritualia ad nihilum redigens: ⁊ tunc ſuperuenit ſoror ei⁹ tertia ſcilicet ſuperbia vite: que ad modum venti ſufflat ⁊ in cinerem redactā ad modū puluerum vſq₃quaq₃ diſpergit. Sicut ī pſalmo. j. dicitur de impio. Et ipſe tanꝗ puluis quem proijcit ventus a facie terre. Tertiuz eſt ꝙ vtraq₃ concupiſcentia tanꝗ inſatiabilis animam ſemper cruciat: vnde dicitur prouerbioꝝ. iij. He ſunt due filie ſanguiſuge clamantes affer affer. Nā oculorum concupiſcentia dicit affer diuitias: carnis vero concupiſcentia dicit affer delitias: ⁊ appetitus vtriuſq₃ inſatiabilis eſt. Preterea ſi queritur vtrum hec duo precepta de non concupiſcendo maluz ſint precepta legis naturalis. Ad hoc reſpondet Aſteñ. li. j. ti. xliij. ꝙ ſic: q₂ ſicut in corde nr̄o ſcriptū eſt ꝙ nō eſt faciendū maluz ſic etiā in eo ſcriptū eſt ꝙ malū nō eſt cōcu

piſcendum. Nec obſtat illud qđ pōit Ro.
vij. Concupiſcentiā neſciebaꝫ niſi lex dice/
ret: Nō cōcupiſces: quia apoſtolus loqͭur
in pſona eoꝝ in quibus lex naturalis erat
intantū obſcurata ꝙ neſciebant vtrū con/
cupiſcentia erat peccatū. Et ꝗͦtum ad hos
dicit gloſa: neſciebā peccatū eſſe. In aliq̄/
bus autē non erat ita obtenebrata quin be
ne ſcirent eſſe peccatū ſed nō tā graue: ⁊ ꝗͦ
tum ad hos dicit gloſa vel tā graue. Et ſic
non eſt ſimpliciter verū illud quod legitur
Lex cohibet manū nō animū: licet ſcđꝫ qđ
verū eſt: qua propter euāgeliū a lege ſup/
abundat. Naꝫ lex actū cordis prohibet in
iſtis preceptis: ne iudei rudes ⁊ carnales
putarent ipm eſſe conceſſum. Sed in duo/
bus ſupabūdat euangeliū. Primo in ge/
neralitate prohibēdi: quia Matth. v. ꝓhi/
betur actus cordis inordinat⁹ ſcđꝫ vim ira
ſcibilē ⁊ cōcupiſcibilē: in lege vero tm̄ ſcđꝫ
vim cōcupiſcibilē. Secūdo ſup abūdat in
expreſſiōe: quia in lege nō prohibet̄ niſi af
fectiōis īordinatio: cū dicit̄ nō cōcupiſces
in euāgelio vero ꝓhibet̄ etiā intētio cogi/
tatiōis. Matth. v. vbi dicit̄. Si viderꝭ mu
lierē ad cōcupiſcendū eā ⁊c. i. ſi oculum ha
beas intētionis in mulierē cogitādo vt cō/
cupiſcas eā iā mechatus es ⁊c. Cōcordat
Alex. ā gli. in. iij. Et ſcđm eoſdē in his duo
bus preceptis prohibetur concupiſcētia ge
neralis: quia omne concupitum eſt extra.
Aut igitur eſt nobiſcum cōmunicās: ⁊ ſic
intelligitur per vxorem ſcđm modū deca/
logi. per ſynodochen a parte totum. Vl' nō
eſt nobiſcū cōmunicans: ⁊ ſic intelligit̄ ꝑ
rem ꝓximi. Et ideo de generali cōcupiſcē/
tia proſequi cupientes: originem ⁊ progreſ
ſum illius breui ſtilo ꝯſtrigamus. Sed qꝛ
in magis appetibilibus ſcđm animā corru
ptā hec potiſſime relucent: ideo de carnali
bus ſumamus exemplū. Dicit eīm Greg. in
moralibus ꝙ ex quo luxuria ſemel mentē
occupauerit: vix eā bona deſideria cogita
re ꝑmittit. Et ratiōnē addit dicēs: Sūt eīm
viſcoſa deſideria: qꝛ ex ſuggeſtiōe oritur co
gitatio: ex cogitatiōe affectio: ex affectiōe
delectatio: ex delectatiōe ꝯſenſus: ex ꝯſen
ſu opatio: ex operatione cōſuetudo: ex con
ſuetudīe deſperatio: ex deſperatiōe pecca/
ti defenſio: ex defenſiōe gloriatio: ⁊ ex glo/
riatiōe damnatio. Ex qua auctoritate patꝫ
ꝙ Grego. ſuggeſtionē pōit tanꝗͣ originē et
initiū in ꝓgreſſu vitioꝝ. Preterea lꝫ ſꝫ eū
dē Grego. triplex ē ſpūs q talē ſuggeſtiōeꝫ
igerit: ꝗs inqͭt ſpūs ſit q̄ loquat̄ ipa ſugge
ſtio declarabit. Spūs eīm naturalis vl' ſen
ſualis mollia ⁊ voluptuoſa: ſpūs mūdi va
na: ſpūs diaboli vl' malicie amara loquit̄:
tñ oēs tentatiōes hmōi diabolo nō ime/
rito aſcribunt̄: cuius ꝓpriū officiū eſt ten/
tare. Pro quo nota ſcđm Thom. in. ij. ꝙ B
diabolus ſolus tentare dicit̄ rōne triplici.
Primo ratiōe inceptiōis: nā ipe primo tē/
tauit hominē: ex qua tēptatione parata eſt
alijs tentationis via. Secūdo ratione intē
tiōis: qꝛ ſoli diabolo ⁊ mēbris ei⁹ ꝯuenit i/
pugnare virtutē cū ītētiōe occidēdi homi/
nē ꝑ peccatū: hoc eīm caro nō intendit: ſed
frui cognito delectabili. Tertio rōne coo/
peratiōis: nā ipſe diabolus vtit̄ rebus mū
di ⁊ carne: ſicut inſtrumētis ad tentandūꝫ
hominē. Unde Bern. in quodā ſmone di
cit ꝙ demonū eſt mala ſuggerere: noſtrum
eſt nō cōſentire: quotiēs eis reſiſtimus to/
tiēs eos ſuperamus: angelos glorificam⁹:
deum honoram⁹: qui incitat vt pugnem⁹:
adiuuat vt vincamus: cōciliat ne deficia/
mus: hec ille. Et licꝫ etiā īpugnamur a car
ne: tamē vt dicit Ambro. ſup Lucā: anima
nunꝗͣ a corpore vinceret̄ niſi prius a dia/
bolo teneret̄. Et infra. Sine ꝑmiſſione dei
diabolū nocere nō poſſe cognoſcas: ne po
tentiā diaboli magis timeas ꝗͣ diuinitatꝭ
offenſam. Fidelis aūt deus ſm aplm q̄ ſi
patiet̄ vos tentari ſup id quod poteſtis. ſ.
ſuſtinere: ſed faciet etiam cū tentatione ꝓ
uentum. Dicit inſuper Iſidorus li. iij de ſū
mo bono: ꝙ quando diabol⁹ decipere quē
ꝗͣ querit prius naturam vniuſcuiuſqꝫ intē
dit deinde applicat vnde aptum hominem
ad peccandum inſpexerit. Et ideo diabol⁹
viliſſimo lenoni conueniēter aſſimilari po
teſt. Nam leno vel adulter viliſſim⁹ ad de/
cipiendū mulierem quamcunqꝫ ſicut illam
ſubdolis adinuentionibus ⁊ blādicijs ag/
greditur vt ad conſenſum alliciat: ſic etiaꝫ
diabolus velut adult̄ libidinoſus animaꝫ
primo per ſuggeſtiones alloquitur ⁊ falla
citer blanditur. Sicut Sichem blandicijs
deliniuit Dinā filiā Jacob vt legitur Ge/
neſ. xxxiiij. que triſtis erat: quia corrupta
fuit. Sic diabolus propter caſum in cōſci/
entia contriſtatus falſis ſponſionibus de/
mulcet promittens longam vitam: futurā
penitentiam diuinam miſericordiam ⁊ fi/
nem felicem. Sed multū cauendus eſt ſer/
pens iſte lubricus et verſipellis: vtpote de
quo dicit Iſidorus libro. iij. de ſum. bono.

Diabolus ſerpens eſt lubricus: cuiꝰ ſi capi-
ti. i. prime ſuggeſtioni non reſiſtit: totꝰ in-
terna cordis dū nō ſentit illabitur. Hic q̄
ri poteſt vtrū diabolꝰ pōt inducere homi-
nem ad peccandū interius inſtigando: p̄-
ſertim cum interiores motus anime ſūt q̄-
B daꝫ opera vite: ſed nullū opus vite poteſt
eſſe niſi ab intrinſeco p̄ncipio: nec etiā opꝰ
anime vegetabilis qđ eſt infimū inter ope
ra vite. Ad hoc dicēdū ſm Tho. p̄ma. 2e.
q. lxxx. ꝙ interior ps anime eſt intellectiua
ꝛ ſenſitiua. Intellectiua autē cōtinet intel-
lectū ꝛ voluntatē. Intellectus igit̄ p ſe q̄-
dem mouet̄ ab aliquo ipſum illuminante
ad cognitionē veritatis: quod diabolꝰ cir-
ca hominē nō intendit ſed magis rationeꝫ
ipſius obtenebrat ad ꝯſētiēdū pctō. Que
q̄dem obtenebratio ꝓuenit ex fātaſia ꝛ ap-
petitu ſenſitiuo: vnde tota interior opera-
tio diaboli videt̄ eſſe circa fantaſiā ꝛ appe
titū ſenſitiuū: quorū vtrūqꝫ cōmouēdo po-
teſt ad peccatū inducere: qꝛ poteſt operari
ad hoc ꝙ imaginatiue alique forme imagi
narie preſētent̄. Sed quo modo gr̄a breui-
tatis ſupſedeo. Poteſt etiā facere appeti-
tus ſenſitiuus ꝯcitetur ad aliquā paſſionē
Nimirꝫ cum dicat phus in libro de ſomno
et vigilia ꝙ amantes modica ſimilitudine
in apprehenſione rei amate mouentur. Cō
tingit inſuper ꝙ paſſiōe concitata id quod
imaginatiue proponitur iudicetur eſſe ꝓſe
quendum: quia ei qui detinetur a paſſione
videtur eſſe bonū ad quod per paſſionē in-
clinatur: ꝛ per hunc modū diabolus inte-
rius inducit ad peccandū. Unde licet ope
ra vite ſemper ſint ab aliquo principio in-
trinſeco: tamē ad ea poteſt etiaꝫ cooperari
aliqđ aliud exterius agēs. Sicut etiam ad
opera anime vegetabilis calor exterior co-
operat̄ vt facilius cibꝰ digerat̄. Pro q̄ no
ta ꝙ voluntas eſt ꝓpriū principiū actꝰ pec
cati: quia omne peccatum eſt voluntariuꝫ.
Que ſcꝫ voluntas a duobus moueri pōt.
Primo ab eo qđ interius inclinat volūta-
tē ad volēdū: ꝛ hoc nō eſt niſi voluntas vl̄
ipſe deus: deus autē non poteſt eſſe cā pec-
cati: relinquitur ergo ꝙ ex parte ſola volū
tas hominis ſit directe cauſa peccati eius.
Secūdo mō ab obiecto: ſic̄ dicit̄ appetibi-
le apprehēſum mouet appetituꝫ: ꝛ obiecta
mouent potentias. Et ex hac parte pōt in-
telligi ꝙ aliquid voluntatē moueat tripli-
citer. Uno modo ipſum obiectum propoſi-
tum: ſicut dicimus ꝙ cibus excitat deſide-
rium hominis ad cōmedēdū: ꝛ illo modo
res ſenſibiles exterius apparētes mouent
voluntatē hominis ad peccandū. Secun-
do modo ille qui ꝓponit vl̄ hmōi offert ob
iectū: vt homo vl̄ diabolus. Tertio modo
ille qui pſuadet obiectū ꝓpoſitum homini
tanq̄ bonū vtile: delectabile vel boneſtū:
talis eñ aliqualiter ꝓponit ꝓpriū obiectū
voluntati: qđ eſt rōnis bonū verū vl̄ appa
rens. Et his duobus modis hō vl̄ diabolꝰ
incitare poteſt ad peccandū offerēdo ſcili-
cet ſenſui aliqđ appetibile vl̄ pſuadēdo ra
tioni. Uerūtamē nullo iſtoꝝ triū modoruꝫ
poteſt aliq̄s directe eē cauſa peccati: qꝛ vo
luntas nō eſt ex neceſſitate mouet̄ ab aliq̄
obiecto niſi ab vltimo fine. Ex quibꝰ ꝯclu
dit̄ ꝙ diabolus nō poteſt eſſe directe ꝛ ſuf
ficient̄ cauſa peccati ſed ſolū per modū p-
ſuadentis vel appetibile ꝓponentis: volū
tas autē humana directe eſt cauſa peccati.
Et ſi obijcitur ꝙ diabolus inferre pōt ne-
ceſſitatē ad peccandum: qꝛ dicit̄ de eo Iob
xlij. ꝙ non eſt poteſtas ſup terrā que vale-
at ei cōparari. Ad hoc dicendū ꝙ diabolꝰ
ꝓpria virtute niſi refrenet̄ a deo: poteſt q̄-
dem aliquē ex neceſſitate inducere ad faci-
endū aliquē actū qui de ſuo genere eſt pec-
catū: hoc eſt poteſt aliquē inducere in actū
peccati: nō tamē pōt inducere neceſſitatem
peccandi: qđ patet ex hoc: qꝛ homo non re
ſiſtit motiuo ad peccandū niſi per rationē
cuius vſuꝫ diabolus niſi refrenet̄ a deo to
taliter impedire pōt mouēdo imaginatio-
nē ꝛ appetitū ſenſitiuū: ſicut patet in arre-
pticijs: ſed tūc rōne ſic ligata q̄cquid homo
agit nō imputet̄ ad peccatū: ſed ſi ratio nō
ſit totaliter ligata: ex ea pte q̄ ē libera pec-
cato reſiſtere pōt. Uñ nulla ptās maior ho
mine mouere pōt volūtatē homīs niſi ſolꝰ
deus: alioq̄n fruſtra diceret̄. j. Pe. vl. Ad
uerſarius veſter diabolꝰ tanq̄ leo rugiens
circūit querēs quē deuoret cui reſiſtite for-
tes in fide. Nec deniqꝫ om̄ia peccata hoīm
ex ſuggeſtione diabolica ſunt. Dicit̄ enim
in lib. de eccl̄iaſticis dogmatibus: ꝙ ñ om
nes cogitatiōes nr̄e male a diabolo excitā
tur ſꝫ aliq̄tiēs ex nr̄i arbitrij motu emergūt:
ꝛ h̄ ꝓbat Origenes ex h̄: qꝛ etiā ſi diabolꝰ
nō eēt homīes appetitū haberēt cibi ꝛ ve-
nereoꝝ ac ſiliū: q̄ poſſꝫ iordinatꝰ eē niſi ra-
tione ordīaret̄ qđ ſubiacet libero arbitrio
Hinc lꝫ Dyo. dicat. iiij. c. de di. no. ꝙ multi
tudo demonū cauſa eſt omnium malorum
ꝛ ſibi ꝛ alijs: h̄ tamen intelligitur occaſio-

naliter ⁊ indirecte: inq̄ꝫtū induxit primum hominē ad peccandū: ex cuius peccato intantū viciata eſt humana natura ꝙ oēs ſumus ad peccandū ꝓcliues. Secūdo queri poteſt vtrū fuerit cōueniēs ꝙ hō tentaretur a diabolo: p̄ſertim cū eadē pena finalis debeat̄ peccato angeli ⁊ pctō hominis: ſꝫ illō Matth. xxv. Ite maledicti in ignē eternum qui parat⁹ eſt diabolo ⁊ angelis ei⁹: ſed primū peccatū angeli nō fuit ex aliq̄ tētatione exteriori: ḡ nec primū peccatū hominis eſſe debuit ex aliq̄ tentatiōe exteriori. Deus inſup futurū preſciebat ꝙ hō p tētationē demonis in peccatū deijceret̄: ⁊ ſic bene ſciebat ꝙ homini nō expediebat ꝙ tētaret̄. Ad h̄ dicenduꝫ ſcōm Tho. ſcōa. 2e. q. clxv. ꝙ diuina ſapientia diſponit omnia ſuauit̄: vt dicit̄ Sap. viij. inq̄ꝫtū ſcꝫ ſua ꝓuidentia ſingulis attribuit q̄ eis cōpetunt ſm ſuā naturā: q꞉ vt dicit Dyoniſius. iiij. c. de diuinis nominib⁹. Prouidentie diuine nō eſt naturā corrūpere ſꝫ ſaluare. Hoc autē pertinet ad ꝯditionē humane nature vt ab alijs creaturis iuuari vl' īpediri poſſit: vnde cōueniēs fuit ꝙ de⁹ hominē ī ſtatu innocētie tentari ꝑmitteret p āgelos malos ⁊ iuuari facere p bonos. Ex ſpeciali autem beneficio grē h̄ erat ei collatū: vt nulla creatura exterior ei nocere poſſꝫ ꝯtra ꝓpriā volūtatē p quā etiā tētatiōi demonis reſiſtere poterat. Sicut ḡ de⁹ ſciebat ꝙ hō p tentationē in peccatū eſſet deijciēdus: ſic etiā ſciebat ꝙ p libeꝝ ar. tentationi reſiſtere poterat. Sed hoc requirebat cōditio nature ipſius vt ꝓprie voluntati relinqueretur: ſm illud Eccl. xv. Deus reliq̄t homīeꝫ in manu ꝯſilij ſui: vt. ſ. ad q̄cūq꞉ vellet ſe verteret: nec ſine merito celeſte regnū acq̄reret. Vn̄ Greg. li. iiij. moral'. Ad h̄ hō poſitus erat in paradiſo vt ſi ſe ad cōditorē ſui obedientiā vinclis charitatis aſtringeret ad celeſtē angeloꝝ patriā q̄nq꞉ ſine carnis morte trāſiret. Alioq̄n vt dicit Aug⁹. xj. ſu p Gen̄. ad litteram. Nō mihi videt̄ magne laudis futurū fuiſſe hominē: ſi ꝓpterea bene poſſet viuere: q꞉ nemo male viuere ſuaderet: cū ⁊ in natura poſſe: ⁊ in p̄tāte haberet velle nō ꝯſentire ſuadēti. Cū igit̄ ꝯueniens erat ꝙ hō tentaret̄ a diabolo: ac hō ꝯſtitut⁹ dinoſcit̄ vl' cōpoſit⁹ ex duplici natura. ſ.ītellectiua ⁊ ſenſitiua: ideo diabol⁹ in tentatiōe homīs vſus eſt incitamēto ad peccandū dupliciter. Uno modo ex pte intellec⁹ inq̄ꝫtū ꝓmiſit diuītatis ſīlitudineꝫ p ſciētie adeptionem quā hō naturalit̄ deſiderat. Alio modo ex pte ſēſus: ⁊ ſic eſt vſus his ſenſibilib⁹ rebus q̄ maximā habēt affinitatem ad hominē: ptim quidē in eadem ſpecie tētans viruꝫ per mulierē: ptim vero in eodē genere tētans mulierē p ſerpenteꝫ ptim etiam ex genere ꝓpinquo ꝓponēs ligni vetiti pomū ad edēdū. Uerūtamē hoc intereſt inter primos parentes in ſtatu innocentie: ⁊ nos: q꞉ diabolus minimū habuit poteſtatis in hominem ante peccatū originale: ideo p ſolā ſuggeſtionē exteriorē tētauit eū qua. ſ. immutat̄ ſola exterior creatura. Nec potuit ipm ante lapſū interiori ſuggeſtione tentare q꞉ ſuggeſtio qua ſpiritualiter diabol⁹ homini aliq̄d ſuggerit ſcꝫ interius: oſ̄dit diabolū plus habere poteſtatis in homīe ꝙ ſuggeſtio exterior: quia p ſuggeſtionē interiorē īmutat̄ a diabolo: etiaꝫ hominis fantaſia. Nec ipſa tētatio p̄mis parentibus penalis fuit: q꞉ ſine omni difficultate tentatione reſiſtere poterant: nobis autē cū difficultate reſiſtentib⁹ penalis iudicat̄: ſed hec pena eſt p gloria dei ſi pſeuerantes in bono fuerimus. Et ſi q̄ritur de motiuo diabolice tētationis. Dicendū ꝙ triplex eſt. Primū eſt vt primum hominē deducat in ſubiectiōis ſue ſeruilitatē nā qui facit peccatū ſeruus eſt peccati: ⁊ p ꝯſequēs ſeru⁹ diaboli. Peccatū eīm ē vnicū opus quod faciendū indicit diabolus: ⁊ ſic mouet̄ ex ambitiōe vt ſit rex ſup oēs filios ſupbie. Tantū nāq꞉ laborat cū diſpēdio ꝓprio: vt dominiū ſuū amplificet in hoc ſeculo ⁊ in inferno: credēs etiā ab eo ſeductos in p̄nti ſue tirannidi ſubijci in futuro. Sed ſpes eius fruſtrabitur: q꞉ ſola diuina iuſticia punient̄. Secūdū eſt vt nos trahat in malicie ſue cōformitatē: ſicut p virtutes in diuinā ſimilitudinē tranſformamur: vt ſic in nobis īpediat illā vnibilitatē cū deo q̄ ſit per gratiā in p̄nti ⁊ p gloriā in futuro ſicut in principio ſtuduit īpedire illā vnibilitatē q̄ facta eſt a deo in aſſūpta natura: et ſic mouetur ptim ex inuidia dei: cui⁹ ꝓpoſitū fruſtrare deſiderat: ⁊ ptim ex inuidia q̄ mouet̄ ad hominē: cuius exaltationē ſuſtinere nō pōt. Tertiū motiuū eſt vt homīes trahat in penalitatis ſue dānationē ſciens q꞉ ſi fuerim⁹ ſocij delictoꝝ erim⁹ ⁊ tormentorū. Sed q꞉ de appetitu demonum ad tētandū ⁊ de his q̄ ꝯcernūt p̄nteꝫ materiam diffuſe tractatū eſt in ſermonib⁹ de tribus partibus penītētie: p̄ciſe in ſmone ſecūdo

⁊ tertio: ideo de eis gratia hic breuitat' ſu/
pſedeo. Ad laudē dei.

De viſcoſo ꝓgreſſu peccatoꝝ: ⁊ de cogitatiōibus. Utrū ne diabolus eas agnoſcit: ⁊ de affectiōe vel concupiſcentia: ⁊ vtrum volūtas mouetur a paſſionibus appetitus ſenſitiui: Sermo II

[N]On concupiſces.

n Exo. xx. Uiſo vtcunq̧ de blandi
cijs ſubdolis ac tētationibus dia
bolicis: quibus allicere ⁊ illaq̄re q̄rit ani
mas hominū incaute ↄuerſantiū. Iā de ꝓ
ceſſu earundē tētationū videamꝰ. Quem
etiā tangit Archi. de pe. diſ. ij. in. c. ſic̄ tri/
bus. Poſt ſubdolas nāq̧ blandicias mo/
re lenonū vl' adulteroꝝ adiūgere ſtudȝ am
plexus: imp̄mēs cogitatio nes ⁊ adducēs
rōnes ꝙ ſic vl' ſic facere bonū ē: ⁊ ſic ex ſug
geſtiōe orit' cogitatio q̄ ſcȝ mens inuoluit'
vt vix ſeſe ab eadē valeat expedire. ꝓuer.
vij. Irretiuit eū multis ſmonibꝰ: ecce am/
plexus. Deinde ꝓcedit ad deoſculationē:
qō nihil aliud eſt q̄ affectio in cogitationi
bus excitata. Cū eñ anima pctō afficit' tūc
a diabolo deoſculat'. Sed hec ſunt oſcula
fraudulenta de q̄bus dicitur ꝓuer. xxvij.
Meliora ſunt vulnera diligentis q̄ frau/
dulenta odientis oſcula. Deinde vero ꝓce
dit ad venereā cōmixtionē. i. ad ꝑniciosaȝ
delectatiōeȝ: quia tūc ꝓprie corrumpit' aīa
⁊ inquinat'. Et loquor hic de delectatione
moroſa: q̄ ſcȝ īportat cōſenſū in delectatio/
nē ꝑ quā ſcȝ anima multū degenerat a ſta/
tu ꝓprie nobilitatis: repudiata dei ꝓſtitu/
ta diaboli. Hinc dicit' Sap. iij. Felix ſteril'
⁊ incoinq̄nata. Deinde ſequit' cōceptꝰ miſe
rabilis fetus: q̄ fit ꝑ ↄſenſum in actū pecca
ti ſi ſe facultas ⁊ oportunitas obtulerint.
Unde dicit Hein. de vrimaria: ꝙ quidā cō
cupiſcūt aliena vl' etiā illicita: ſed ſcientes
ꝙ obtinere ↄcupita nō poſſunt ↄcupiſcen/
tiā nō ꝓſequunt': ſi autē ſcirēt concupita ſe
poſſe ↄſequi: tūc fortiſſime conarent' ad ꝓ/
ſequendā cōcupiſcētiā in effectu: q̄bus ſcȝ
nihil deeſt niſi facultas: ⁊ de talibus dicit'
ꝓuer. xj. Manus in manu nō erit īnocēs.
Quia licet manū ab actu peccati cohibeat
nō tñ affectū: nec deſinit proſequi qō malū
eſt ꝓpter deum: nec ꝓpter iuſticiā ſed pro/
pter impotentiā vel etiam propter quod/
cunq̧ incōmodum temporale vel eternum
Deinde peruenit ad execrabilem ꝑturitio/
nem ſcȝ per actualē conatum ad perficien/
dū peccatū: ſcd̄m illud pſal. vij. Ecce par/
turit iniuſticiam. glo. id eſt nititur efficere
iniuſticiam: vnde talis conatus quandoq̧
non conſequit' effectū: ſicut dicit' Eſa. xxx
vij. Uenerunt filij ſcȝ iniquitatū vſq̧ ad ꝑ/
tum: ⁊ non erat vis pariendi: quod aliquā
do contingit deo miſericorditer id impedi
ente: q̄nq̧ vero talis conatus prauus ple/
num ſortitur effectū: ⁊ tūc cōpleta eſt mali/
cia eius tā materialiter q̄ formalit'. Et ſic
ꝑueniunt filij iniquitatis ad partū: id ē ad
operis expletionē. Deinde ſequit' partus
lactatio cū peccata ducunt' in frequentiaȝ
⁊ conſuetudinem. Lactant' aūt vberibus
lamearū: de quibus dic̄ in Thren. Sed la/
mee nudauerūt mām̄as: lactauerunt catu/
los ſuos. Lamea ſcd̄m glo. Eſa. xxxiiij. pe
des habet equinos: cetera xo mēbra ſūt fe
minea. Et Grego. xxxiiij. mora. dicit ꝙ La
mea humanā ſpeciē habere dicit'. i. faciem
muliebrē: ſed corpꝰ beſtiale. Suꝑ dicta aūt
auctoritate Thren. iiij. ſȝ ⁊ Lamee: dic̄ glo
ſa ꝙ Lamea crudelior eſt ſuis fetibꝰ q̄ ce/
tere beſtie: hinc dicit' Lamea quaſi lania:
quia catulos ſuos laniare fertur: ſic diabo
lus lactat filios quos in malicia degenera
uit duobus vberibus. primo ſcilicet confi/
dentia diu viuendi cū cōparatione ſuiipſi/
us ad alios qui ſimilia vl' maiora faciunt:
ſecundo ſde poſtea penitendi cum reſpectu
diuine miſericordie: que nullum repudiat
peccatorem conuerti volentem. Deinde ſe
quitur ablactatio: cum iam nō amplius q̄/
ſi victus concupiſcētijs ſub ſpe poſtmoduȝ
penitendi peccata perpetrat: ſed potius ex
deſperatione reſipiſcēdi ſeu magis ex eo ꝙ
a ſe voluntarie reijcit propoſitum peniten/
tie ⁊ ſpem venie vt peccato liberius īhere/
at: vt etiā nec quecūq̧ flagella vl' aduerſa
miſeꝝ ī viā agnitiōis ⁊ penitētie reuocare
valeāt: ⁊ ſic ꝑ ablactatiōeȝ ītelligit' ip̄a de
ſperatō. Deīde ſeq̄t' ī corpe pctī roboratio:
ſic̄ d̄ Pharao. legit'. Induratū ē cor Pha
rao. ñ dimittet ꝑplm etiā ꝑ q̄cūq̧ flagella.
Per quam roborationem intelligitur pec
cati defenſio: cui comitatur de peccato dā/
nabilis gloriatio: qua ſcilicȝ gloriantur
cum malefecerint ⁊ exultant in rebus peſ/
ſimis. Quibus Dauid in pſalm̄. lj. Quid
gloriaris in malicia q̄ potēs es iniquitate.

Signum autem huius gloriationis eſt cuꝫ
quis per iactantiam de eis loquitur: dedu
ci volens facinora ſua ad omnium noticiā
⁊ hoc eſt vltimū in genere malicie: qḋ Ar/
chi. vocat deportationē ⁊ deductionē. Sic
fecerunt ȝodomite: vnde Eſaie. iij. Pecca/
tum ſuū ſicut ȝodoma ꝑdicauerūt. Sed
ad cepta redeamus ꝓut pn̄ti ſpeculationi
congruit. Primo igitur ex diabolica ſug/
geſtione oritur cogitatio. Cogitatio auteꝫ
ſm̄ Hug. de ſancto Victore: eſt improuidꝰ
animi reſpectus ad euagationē pronꝰ. Hec
autē cogitatio per diabolum concitata ma
gis vel minus in malum coaleſcit ex diuer
ſis cauſis concurrentibus. Veruntamē ſi/
cut de omni verbo ocioſo rationē reddituri
ſumus: ſic etiam de omni cogitatiōe ocio
ſa qualis tamen cogitatio minima iudica/
tur in genere cogitationū: nihil vtilitatis
conferens: ſed tm̄ animū triſtē relinquens
⁊ animā puluere venialiū maculās. Hinc
q̄tum ad primū dicit Seneca li. de quattu
or virtutibus. Cogitatiōes vagas ⁊ inuti/
les ac velut ſomno ſimiles nō recipias: q̄/
bus ſi animū tuū oblectaueris cū oīa di/
ſpoſueris triſtis remanebis. Q̄tū etiā ad
ſcḋm dic̄ Caſſio. ſup illud pſal. xxxix. Cor
meum dereliquit me. Quocunq̄ tp̄e nō co
gitaueris deuꝫ: puta tēpus illud amiſiſſe.
Hinc non incogrue dicit Hiero. in ep̄la ad
Demetriadē: q̄ tutiſſimū ⁊ pfectiſſimū eſt
vt aſſueſcat animꝰ ſollicita ſemp atq̄ puigi
li cuſtodia diſcernere cogitationes ſuas: ⁊
ad primuꝫ cū motu vl̄ ꝓbare vl̄ reprobare
qḋ cogitat: vt vel bonas cogitationes alat
vl̄ ſtatim malas extinguat: hic nāq̄ fons ē
boni ⁊ origo peccandi: ibi maxime oportet
obſeruare peccatū vbi naſci ſolet: ſtatim/
q̄ ad primā tēptationis faciē anteq̄ malū
creſcat reſtringere dū adhuc eſt in cogitati
one. Et hoc eſt vnicū ſtudiū iuſtoꝝ de qui/
bus dicit Grego. xiij. moraliū: q̄ electoruꝫ
mentes ſi quas in ſe carnales cogitationeſ
īueniūt: ardore penitētie ꝯſumūt: nec cogi
tatiōes ſuas dilatari carnali voluptate p/
mittunt: qꝛ eo ſemetipſos iudicantes ſubti
lius feriunt: quo diſtrictū iudicē ꝓſtolant̄
vicinum. Ecōtra vero vt ibideꝫ dicit. xiiij.
moraliū. Cū reproborū mentibꝰ occaſio ꝑ/
petrādi peccata deeſt deſiderioꝝ: cogitati/
ones eorū cordibus nullatenꝰ deſūt: ⁊ cuꝫ
non ſemp diabolū ſequantur in opere: val
de tamen ſe illi obligant in cogitatione.

Hic igit̄ queri poteſt vtrū demōes agno
ſcere valeant cordiuꝫ cogitatiōes: ꝓſertim
cum nullus ſp̄us niſi diuinus anime ratio
nali poſſit illabi: ergo ꝑ ꝯſequēs nec vide/
re per naturā ea que ſunt in anima: q̄diu ſi
ſunt in intimo ipſius anime. Ad hoc dicē/
dum ſm̄ Aſten̄. lib. j. ti. xj. poſt Richar. q̄
cogitatio cordis dupliciť cognoſci poteſt.
Vno modo in ſuo effectu: ⁊ ſic non ſolum
ab angelo ſed etiā ab homine cognoſci po
teſt: ⁊ tanto ſubtilius quāto effectus hm̄oi
fuerit magis occultus. Cognoſcitur enim
cogitatio cordiū interdū nō ſolū ꝑ actū ex/
teriorē ſed etiā ꝑ immutationē corporis vt
vultus ac alioꝝ mēbrorū. Verūtamen ſen/
ſibilis ⁊ corporalis īmutatio que cōcomi/
tatur cogitationes hominis: quādoq̄ eſt
ita indeterminata q̄ diabolus per eā in co
gnitioneꝫ certā cogitationis venire nō po/
teſt: quandoq̄ vero eſt ita fortis ⁊ determi
nata q̄ per illā cognoſcere pōt cogitatiōeꝫ
q̄tū ad ſpeciē: vt q̄ cogitat de inuidia vel
luxuria. Si eñ quaſdā affectiōes animi ꝑ
pulſū medici cognoſcere poſſunt: tūc mul/
tomagis hoc poſſant angeli vel demones
quāto ſubtilius huiuſmudi occultas īmu/
tationes corporales perpendunt. Vnde di
cit Augꝰ. in libro de diuinatiōe demonum
q̄ aliqñ hominū diſpoſitiōes nō ſolū voce
ꝓlatas ſed etiā cogitatione cōceptas: cum
ſigna quedā ex animo exprimūť: in corpo/
re tota facilitate perdiſcunt. Q̄uis in lib.
retractationū hoc dicat eſſe aſſerendū quō
hoc fiat: non tamē eſt creden dū q̄ poſſint
eas certitudinaliter agnoſcere q̄tū ad om
nes circūſtantias ſingulares. Alio mō poſ
ſunt cognoſci cogitationes filioꝝ hominū
ꝓut ſunt in intellectu: ⁊ affectiōes ꝓut ſūt
in volūtate: ⁊ ſic ſolus deus cogitationes
cordiū ⁊ affectiōes voluntatuꝫ cognoſcere
poteſt. Dicit̄ eñ in libro de eccleſiaſtic̄ do
gmatibus. c. xl viij. Internas anime cogi/
tatiōes diabolū nō videre certi ſumus. Et
iij. Reg. viij. dicit̄ ad dn̄m. Tu ſolus noſti
corda filiorū hominū. Cuiꝰ ratio eſt: qꝛ vo
luntas creature rationalis ſoli deo ſubia/
cet: ⁊ ipſe ſolus in eā operari poteſt: q̄ ē pn̄
cipale eius obiectū vt vltimꝰ finis. Et ideo
ea que ſunt in voluntate vel que dependēt
ex ſola voluntate ſoli deo nota ſunt. Mā/
feſtū eſt autē q̄ ex ſola voluntate dependꝫ
q̄ aliquis actu aliquid cognoſcat vel cōſi/
deret: quia cū quis habet habituꝫ ſcientie
vel ſpecies intelligibiles in eo exiſtentes:
vtitur eis cū vult. De cogitatione vide in

ſermone ſecũdo de tribus partibus peni-
tentie. Secũdo ꝑncipaliter ex diabolica
ſuggeſtione oritur affectio vel cõcupiſcen-
tia: que notaᷣ ꝑ deoſculationẽ. Pro quo
notandũ ſm Thomã ꝑma 2e.q.xxx.ꝙ cõ-
cupiſcentia eſt appetitus boni delectabilis
⁊ ſicut philoſophus ꝑmo rhetorice ponit
quaſdam cõcupiſcẽtias naturales ⁊ quaſ-
dam non naturales: ſic etiam dupliciter
eſt aliquid delectabile. Uno modo: quia
eſt cõueniens nature animalis: ſicut cibus
potus ⁊ alio huiuſmodi: ⁊ talis cõcupiſcẽ-
tia delectabilis diciᷣ naturalis: ⁊ eſt cõmu-
nis tam hominibꝰ ꝗ etiam alijs animali-
bus: quia vtriuſqꝫ talis cõcupiſcentia con
ueniens eſt ⁊ delectabile ſm naturam: ⁊ in
his etiam omnes homines cõueniũt. Unð
⁊ philoſophus in.iij. Ethicoꝝ vocat eas
cõmunes ⁊ neceſſarias: in rhetorica ꝟo vo
cat eas irrationales. Alio modo dicitur
aliquid eſſe delectabile: quia ꝯueniens eſt
nature animali ſm apprehenſionem: ſicut
cum aliquis apprehendit aliquid vt bonũ
⁊ cõueniens: ⁊ per cõſequens in ipſo dele-
ctaᷣ: ⁊ huiuſmodi cõcupiſcentia delectabi-
lis diciᷣ non naturalis: ⁊ ſolet magis dici
cupiditas. Et tales cõcupiſcentie proprie
ſunt hominũ quorum propriũ eſt excogita-
aliquid vt bonum ⁊ cõueniens: ꝑter id qð
natura requirit: ⁊ philoſophꝰ in ꝑmo rhe-
torice dicit has ſecũdas ꝯcupiſcentias eſſe
cum ratione. Et quia diuerſi diuerſimode
ratiocinanᷣ: ideo dicunᷣ he cõcupiſcentie
in.iij. Ethicoꝝ eſſe proprie ⁊ appoſite: ſcilꝫ
ſupnaturales. Unde illud idem qð appe-
titur appetitu naturali: poteſt etiam appe-
ti appetitu animali: cum fuerit appreben-
ſum cum ratione: ſicut cibus potus ⁊ ſimi-
lia: que naturaliᷣ appetunᷣ. Poſſunt etiã
appeti cõcupiſcentia non naturali: cum ſcꝫ
in eis aliquid appetiᷣ preter id quod natu
ra requirit: ſcilꝫ nimia ſuperfluitas vel ni-
mia delectatio: ⁊ hoc reputaᷣ in vitiũ. Uñ
ꝯcupiſcẽtia naturalis tm̃ ea cõcupiſcit que
natura requirit: natura ꝟo paucis mini-
miſqꝫ cõtenta eſt: ⁊ ſic eſt finita. Sed cõcu-
piſcẽtia nõ naturalis appetens ſupflua ten
dit in infinitũ: ſequiᷣ enĩ rationẽ cui com-
petit in infinitũ ꝓcedere: ⁊ ꝑſertim cũ finẽ
ponit in his que appetit. Nam pħus in.j.
Politice rationẽ ponit: quare quedã con-
cupiſcentia ſit finita: ⁊ quedaꝫ infinita di-
cens: ꝙ ſemꝑ cõcupiſcẽtia finis eſt finita:
qꝛ finis ꝑ ſe ꝯcupiſciᷣ vt ſanitas: vñ maior

ſanitas magis cõcupiſciᷣ: ⁊ ſic in infinitũ.
Cõcupiſcentia ꝟo eius qð eſt ad finem nõ
infinita: ſed ſm menſurã appetiᷣ qua cõue
nit fini. Uñ qui finẽ in diuitijs ponũt: ha-
bent cõcupiſcentiã diuitiaꝝ infinitam: qui
aũt diuitias appetũt ꝓpter neceſſitatẽ vi-
te: cõcupiſcũt diuitias finitas ſufficientes
ad neceſſitatẽ vite: vt dicit ibidẽ pħus. Et
eadẽ eſt ratio de cõcupiſcẽtia aliarũ rerum
quarũcũqꝫ. Et hec cõcupiſcẽtia aĩalis ſiue
nõ naturalis ꝓprie loquẽdo eſt in appeti-
tu ſenſitiuo ⁊ in vi cõcupiſcili que ab ea de-
nominaᷣ: ſic enĩ vnicuiqꝫ potentie aĩe cõ-
petit appetere ꝓpriũ bonũ appetitu natu-
rali qui nõ ꝯſequiᷣ apphenſionẽ: ſed appe
tere bonũ appetitu aĩali qui ſequiᷣ appre-
henſionẽ ſolum ꝑtinet ad vim appetitiuã.
Appetere ꝟo aliqd ſub rõne boni delecta-
bilis ſm ſenſum qð ꝓprie eſt cõcupiſcere:
ꝑtinet ad vim cõcupiſcibilẽ. Et differũt hec
tria: amor: cõcupiſcẽtia ⁊ delectio. Nã ipm
delectabile ſm ſenſum inquãtũ appetitum
ſibi adaptat quodãmõ ⁊ cõformat: cauſat
amorẽ. Inquãtũ ꝟo abſens attrahit ad ſe-
ipm: cauſat ꝯcupiſcentiã. Inquãtũ deniqꝫ
ꝑſens quietat in ſeipo: cauſat delectatõeꝫ.
Uñ cõcupiſcẽtia cauſaᷣ ab amore ⁊ tendit
in delectationẽ. Qꝛ autẽ hec cõcupiſcentia
nõ naturalis ortũ habeat ab amore ſic oſtẽ
di poteſt. Nã amor ſui eſt ꝑncipiũ oĩs pec-
cati: ⁊ ideo dicit Augꝰ.xiiij. de ciui. dei: ꝙ
amor ſui vſqꝫ ad ꝯtemptũ dei facit ciuitatẽ
babylonis. Ad cuiꝰ euidentiã ſciendũ: ꝙ
ꝓpria ⁊ ꝑ ſe cauſa peccati accipienda eſt ex
ꝑte cõuerſionis ad cõmutabile bonũ: ex q
quidẽ ꝑte oĩs actus peccati ꝓcedit ex aliq
inordinato appetitu alicuiꝰ tẽporalis boni.
Qꝛ aũt aliquis appetat inordinate bonum
aliqð tẽporale: ꝓcedit ex hoc ꝙ inordina-
te ſeipm amat. Hoc autẽ eſt aliquẽ amare:
bonũ ei velle. Et ſicut amor ſui naturalis
debitus ⁊ ordinatꝰ velit ſibi bonũ ſm ꝙ ſi-
bi cõgruit: ſic amor ſui nõ naturalis inde-
bitꝰ ⁊ inordinatꝰ ad dei cõtemptũ ꝑducẽs:
vult ſibi bonũ nõ ſm ꝙ ſibi cõgruit: ſꝫ ſm
ꝙ affectus corruptꝰ exigit. Et ſi queriᷣ:
vtrũ talis deordinatꝰ motus cõcupiſcentie
q cauſaᷣ ab inordinato amore ſui ſit in ſen
ſualitate ſicut ĩ ſubiecto. Ad hoc dicendũ
ſm Aſteñ.li.ij.ti.vij. ꝙ ſenſualitas dupli-
citer cõſiderari põt. Uno mõ ſm ſe: ⁊ ſic nõ
eſt ſubiectũ peccati: qꝛ ſic eſt cõis nobis ⁊
brutis. Alio mõ in ordinatõe ad rationẽ. ſ.
inquãtũ eſt a rõne ſuadibilis: ⁊ ſic ĩ ea põt

eſſe peccatū. Nā peccatū inueniri poteſt in
q̄libet potentia cui⁹ act⁹ pōt eē voluntari⁹
ꝛ inordinat⁹ i q̄ ratio peccati ↄſiſtit: ſ₃ act⁹
ſenſualitatis pōt eē volūtari⁹ inq̄ntū ſēſu/
alitas: id ē appetitus ſenſitiu⁹ natus eſt a
volūtate moueri et ſic ī nobis habet q̄ndā
excellentiā p̄ alijs animalib⁹: ſc₃ ꝙ natus
eſt obedire rationi: et q̄ntū ad hoc pōt eſſe
principiū act⁹ volūtarij ꝛ ꝑ ↄſequens ſubie
ctū peccati. Nec obſtat ꝙ ī ſenſualitate ꝑ/
ſeuerat ꝑpetua corruptio q̄tū ad fomitem
qui nūq̄ tollit̄ totalit̄ ī hac vita: trāſit eñ
peccatū originale reatu ꝑ baptiſmū ꝛ rema/
net actu. Sed talis corruptio fomitis non
īpedit quin homo rationali volūtate repri
mere poſſit ſingulos īordīatos motus ſen
ſualitatis ſi p̄ſentiat: puta diuertēdo cogi/
tationē ad alia: lic₃ omēs huiuſmodi mot⁹
homo vitare nō pōt propter corruptionem
predictā: ſ₃ hoc ſolū ſufficit ad rationē peti
C volūtarij ꝙ pōt vitare ſingulos. Sciēdū
igit̄ ꝙ īordinatio ſenſualitatis quādoq₃ ē
ſine omī culpa ſc₃ quādo volūtas nō ē cau
ſa illi⁹ deordinationis nec cōmittendo nec
omittēdo: nec ātecedēter nec ↄcomitāter.
Quādoq₃ aūt ē culpa venialis materialit̄
in ſenſualitate: formalit̄ aūt nūq̄ ſ₃ ī volū
tate. Et hoc ē quādo īſurgit īordinatio in
ſēſualitate ꝑ negligētiā volūtatis: tūc eñ
īputat̄ volūtati ꝓ culpa veniali propt̄ dif
ficultatē refrenādi ꝛ regēdi ſenſualitate₃.
Et ſic dicit magiſter ſniaꝝ libro ſcđo diſtin
ctōne. xxiiij. ꝙ ſi īmota ſenſualitatis tantū
illecebra peccati teneatur: eſt veniale a cle
uiſſimu₃ peccatū. Et qualiter a deo punit̄
vide ī ſmone ſcđo de trib⁹ ptib⁹ pñītētie.
Quādoq₃ vero īordinatio ſenſualitatis ī/
putat̄ volūtati ꝓ culpa mortali: quādo ſc₃
ē cōtra actū prohibitū īſurgēs ex volūtatꝭ
imperio deliberato. Non igit̄ omīs concu
piſcentia ſimplicit̄ ꝓhibet̄ his preceptis:
quia ſm Alex. an. in tertio: cōcupiſcentia
ſumi pōt triplicit̄. Uno mō dici pōt appeti/
tus vegetabilis: ꝛ talis ↄcupiſcētia ꝓ vt ē
in ordinata eſt a fomite mouēte: id ē a cor/
ruptiōe originalis culpe: ꝛ talis ↄcupiſcē/
tia ē in ſuggeſtiōe. Alio modo dici pōt ap/
petitus ſenſibilis: ꝛ hoc ꝓ vt ē inordinata
eſt a ſenſualitate mouēte cū fomite: ꝛ illa ē
in delectatione. Tertio mō concupiſcentia
dici pōt appetitus rationalis: ꝛ ſic eſt a li
beri arbitrij volūtate q̄ ↄſiſtit in conſenſu.
Sic ergo dicēdū ꝙ ꝑ ſe ↄcupiſcentia ꝓ vt ē
in ↄſenſu rationalis volūtatis ꝓhibet̄ in

iſtis preceptis. Concupiſcentia vero que ē
in delectatione ſenſualitatis vel ex ſugge
ſtione ꝓhibet̄ ſimplicit̄ ſed tm̄ ſm quid: q₂
nō erat ꝓhibendū ne ille cōcupiſcētie ſint ī
nobis: q₂ h̄ eſt nobis īpoſſibile: ſ₃ ꝓhiben/
tur ne ſequamur eas: ſm illud Ecci. xviij.
Poſt ↄcupiſcētias tuas n̄ eas. Ire aūt idē
ē ꝙ ↄſentire. Cōcupiſcētias aūt ſuggeſtio/
nis ꝛ delectatiōis nō ꝓhibet ꝓprie: ſ₃ ex ꝓ
hibitiōe ↄſenſus oſtēdunt̄ eē male ꝛ vitā/
de. Sic ḡ nō ꝓhibet̄ mot⁹ concupiſcētie q̄
ↄſiſtit infra limites ſēſualitatis: ſ₃ directe
prohibet̄ cōſenſus volūtatis in op⁹ vł dele
ctationē: hec ille. Hic queri pōt vtrū vo/
luntas moueri poteſt a paſſionib⁹ appeti/
tus ſenſitiui: p̄ſertim cū motor ſupior non
mouet̄ ab inferiori: ſicut aīa nō mouet̄ a cor
pore: ſ₃ ecōuerſo. Volūtas aūt q̄ eſt appeti
tus rōnis cōparatur ad appetitū ſenſitiuū
ſicut motor ſupior ad inferiorē. Dicit enim
phus in. iij. de aīa ꝙ appetit⁹ rōnis mouet
appetitū ſenſitiuū ſicut in corporib⁹ celeſtib⁹
ſpera mouet ſperā. Nulla etiā potētia paſ/
ſiua mouet̄ niſi a ſuo obiecto: volūtas aūt
eſt potētia actiua ꝛ paſſiua ſimul inq̄tū eſt
mouēs mota: ſicut ī. iij. de aīa phs dic̄ vlter
de vi appetitiua. Sed paſſio appetitus ſen
ſitiui non eſt obiectū volūtatis ſed magis
bonū rationis ergo ꝛc̄. Ad hoc dicendum
ſcđm Thomā in prima. 2ᵉ. q. lxxvij. ꝙ paſ/
ſio appetit⁹ ſenſitiui non poteſt directe tra
here voluntate₃ vel mouere ſed hoc poteſt
indirecte dupliciter. Uno modo ſcđm quā
dam abſtractionem: cum enim omnes ani/
me potentie radicentur in vna eſſentia ani
me: neceſſe eſt ꝙ quando vna potentia in/
tenditur in ſuo actu ꝛ altera in ſuo actu re/
mittatur vel etiam totaliter īpediatur: tu₃
quia omīs virtus ad plura diſperſa fit mi/
nor: vnde econtrario quādo intenditur cir
ca vnum minus poteſt ad alia diſpergi: tū
quia in operibus anime animalibus req̄ri
tur quedam intentio que dum vehement̄
applicatur ad vnum non poteſt alteri ve/
hementer attendere: ꝛ ſcđm hunc motum
per quandam diſtractionem quando mo/
tus appetitus ſenſitiui fortificat̄ ſcđ₃ quā/
cunq₃ paſſionem: neceſſe eſt ꝙ remittatur
vel totaliter impediatur motus propri⁹ ap
petitus rationalis qui eſt voluntas. Alio
modo ex parte obiecti voluntatis quod ē
bonum ratione apprehenſum. Impeditur
enim iudicium ꝛ apprehenſio rationis pro
pter vehementem ꝛ inordinatam apprehē/

A

ſionem imaginationis ⁊ iudicium virtutiſ
eſtimatiue. Manifeſtum eſt autē ꝙ paſſio/
nem appetitus ſenſitiui ſequitur imagina/
tionis apprehēſio: ⁊ iudicium eſtimatiue:
ſicut etiam diſpoſitionem lingue ſequitur
iudicium guſtus. Unde videmus ꝙ homi
nes in aliqua paſſione exiſtentes: non faci
liter auertunt imaginationem ab his cir/
ca que afficiuntur: ⁊ per conſequēs iudici
um rationis plurimum ſequitur paſſionez
appetitus ſenſitiui. Nam talis paſſio cau/
ſat quandam immutationem corporalē ex
qua ratio quodammodo ligatur ne libere
in actum exeat: ſicut etiā ſomnus vl' ebrie/
tas quadam corporali tranſmutatione fa/
cta ligant vſum rationis. Et ꝙ hoc contin
gat in paſſionibus ex hoc patet ꝙ aliquan
do cum paſſiones multum intendūtur: ho
mo totaliter vſum rationis amittit. Multi
nanqꝫ propter abūdantiam amoris ire tri/
ſticie ⁊ huiuſmodi ſunt in inſaniam verſi.
Cum igitur iudiciū rationis ſequitur paſ/
ſionem appetitus ſenſitiui: conſequens eſt
vt etiam motus voluntatis qui natus ē ſe/
qui rationis iudiciū ſequatur etiam paſſio
nem appetit⁹ ſenſitiui. Et hoc eſt quod di/
cit apoſtolus ad Romanos. vij. Uideo ali
am legem in membris meis repugnantem
legi mentis mee: ⁊ captiuantē me in legem
peccati. Et hoc legitur de iudicibus inue/
teratis dierū malorum: dicente Daniele ꝓ/
pheta eiuſdem. xiij. Cōcupiſcentia ſubuer/
tit cor tuum. Ad laudē.

De delectationibus corporali/ bus ⁊ ſpiritualibus bonis ⁊ malis ⁊ vtꝝ in ſenſualitate poteſt eē pec catum mortale aut in conſenſu ra tionis inferioris: ⁊ de conſenſu in delectationē: Sermo III

On concupiſces.

u Exo. xx. Expediti de cogitatione
⁊ affectione pue oriuntur ex dia/
bolica ſuggeſtione. Jam vidēdū eſt de ter/
tio qȯ oritur ex eadē ſuggeſtione quod eſt
A delectatio. Eſt autē delectatio ſm phūm
in vij. ⁊. x. Ethic̄. operatio cōnaturalis nō
impedita. Et nō ē ſolū in appetitu ſēſitiuo:
de q̄ dic̄ phus in. j. Rhetor̄. ꝙ delectatio ē
mot⁹ quidā ſenſibilis: ⁊ tūc cōis ē nobis ⁊
brut̄: ſꝫ etiā in appetitu ītellectiuo q̄ dicit̄
volūtaſ qȯ īnuit ps. xxxvj. cū dic̄. Delecta
re in dn̄o. Nā ad deū nō pōt extēdi appeti/
tus ſenſitiuus ſed ſolum intellectiuus. Et
hoc innuit philoſophus in. x. Ethicoꝝ di/
cens: ꝙ ſcdm̄ omnem ſenſum eſt delectatio
ſimiliter autem ⁊ ſcdm̄ intellectuz ⁊ ſpecu/
lationem. Et ſicut primam delectationē cō
munē habem⁹ cū brutis: ſic ſecundā cōmu
nē habem⁹ cū ſpiritib⁹ intellectualib⁹. Ue
rūtamē hoc intereſt inter delectationē vtri
uſqꝫ appetit⁹: qꝛ delectatio appetit⁹ ſenſibi
lis eſt cū aliqua tranſmutatiōe corporali:
ſed delectatio appetitus intellectiui nihil
aliud eſt q̄ꝫ ſimplex mptus volūtatis: ⁊ ſic
non eſt ſolū in homīe ſed etiā in deo ⁊ an/
gelis. Dicit eñ phus in vij. Ethico. ꝙ deuſ
vna ſimplici operatiōe gaudet. Dicit etiaꝫ
Dyo. in ſi. celeſtis hierar. ꝙ angeli nō ſunt
ſuſceptibiles noſtre paſſibilis delectatiōis
ſed cōgaudēt deo ſcdm̄ incorruptionis leti
tiā. Et iterū dicit ibidē ꝙ homines ſancti
multotiens fiunt in participatiōe delecta/
tionū angelicarū. Ex quibus concludit̄ ꝙ
duo ſunt genera delectationū. Quedā eñ
ſunt delectationes corporales que ſunt ſm
partē ſenſitiuā: ⁊ has delectationes pluri/
mi nitunt̄ adipiſci: quia bōa ſenſibilia ſūt
magis ⁊ plurib⁹ nota. Et etiā quia homi/
nes delectatiōib⁹ indigēt vt medicinis cō/
tra multiplices dolores ⁊ triſticias: ⁊ quia
plures hoīm ad delectatiōes ſpūales ꝑci/
pue ꝟtuoſoꝝ ptigere nō pñt: ideo declināt
ad corpales. Quedā ꝟo ſūt ſpūales .ſ. ſm
mētē: de q̄b⁹ dic̄ phs in. x. Ethic̄. ꝙ maria
delectatio ē q̄ ē ſm opationē ſapiētie. Qȯ
innuit ps. cxviij. dicēs: Q̄ dulcia faucib⁹
meiſ eloq̄a tua ſup mel ori meo. Hic ꝗ q̄rit̄
pōt vtꝝ in vtroqꝫ genere delectationū q̄dā
delectatiōes ſūt nāles ⁊ q̄dā ināturales: ſi
cut. ſ̄. dictū ē ſmōe p̄cedēti: ꝙ q̄dā ſūt ꝯcu
piſcētie nāles ⁊ q̄dā nō naturales. Et vide
tur qꝛ qȯ ē ꝯ naturā ē violentū: ſic̄ ꝙ lapis
aſcēdat ſurſū ⁊ ignis deorſū: ſꝫ oīe violen
tū ē ꝯtriſtās: vt d̄r in. v. Methaph. cū eniꝫ
delectatio in affectib⁹ aīe ꝓportionet̄ q̄eti
in corpib⁹: ⁊ appetit⁹ corpis naturalit̄ non
q̄eſcat niſi ī loco ꝯnaturali: ſeq̄t̄ ex h̄ ꝙ ap
petit⁹ aīalis q̄ ē delectatio nō pōt eē niſi in
aliq̄ ꝯnaturali. Ad hoc dicendū ſm Tho.
prima. 2ᵉ. q. xxxj. ꝙ naturale dicit̄ illȯ qȯ
eſt ſꝫ naturā vt habet̄ in. ij. Phyſico. Na
tura aūt in homīe dupliciť ſumi pōt. Uno
modo ꝓ eo qȯ ꝯdiuidit̄ rōni vt ē illȯ qȯ ē
cōe homī cuꝫ alijs animalib⁹: ⁊ p̄cipue qȯ
ratiōi nō obedit: ⁊ ſm h̄ ea q̄ pertinent ad

conſeruationē corporis vel ſm indiuiduū vt cibus et potꝰ ⁊ ſilia: vel ſm ſpeciē ſicͭ vſus venereoꝝ: dicunt homī delectabilia naturalit. Alio mō pōt in hoīe ſumi natura ꝑut intellectꝰ: ⁊ rō eſt potiſſime natura homīs: qꝛ ſm eam hō in ſpē cōſtituit: ⁊ ſm hoc naturales delectatiōes hoīm dici poſſūt que ſunt in eo qđ cōuenit ei ſm rōnem: ſicͭ delectari in ꝯtēplatiōe veritatis ⁊ in actibꝰ virtutū eſt homī naturale. Scđm vtraſqꝫ igit delectatiōes querit aliqs eſſe innaturales ſimpliciter loquēdo ſꝫ cōnaturales ſm qđ. Conuenit enī in aliquo indiuiduo corrūpi aliqđ principioꝝ naturaliū ſpeciei: ⁊ ſic id qđ eſt ꝯ naturā ſpeciei: fieri pōt ꝑ accidēs naturale huic indiuiduo: ſicͭ natura vini ē ꝙ calefacit: qđ tñ ꝑ accidēs naturalit infrigidat: vtpote ſi factū fuerit acetoſum. Sic ḡ cōtingit ꝙ id qđ eſt ꝯ naturā homīs vel q̄tū ad corꝑis ꝯſeruatione vel etiā q̄tū ad rōnē fiat huic homī cōnaturale ꝓpter aliquā nature corruptionē in eo exiſtē: q̄ quidē corruptio pōt eſſe vel ex ꝑte corꝑis vl ex egritudine: ſicͭ febricitātibꝰ dulcia vident amara ⁊ ecōuerſo: ſiue ꝓpter malā cōplexionē: ſicͭ aliqui delectant in comeſtione tre vel carbonū vel aliquoꝝ hmōi. Uel etiā ex ꝑte aīe: ſicut ꝓpter cōſuetudinē aliqui delectant in comedēdo homies vl in coitu beſtiarū aut maſculoꝝ aut alioꝝ hmōi: q̄ non ſunt ſm naturā hūanā. Sūt igit in ꝑte ſenſitiua quedā delectatiōes naturales ⁊ q̄dā non naturales q̄.ſ. ſunt cū ratiōe. Uel ſicut Damaſ. ⁊ Grego. nicenꝰ dicunt quedā ſunt corꝑales ⁊ quedā aīales qđ in idem redit. Delectamur enī ⁊ in his q̄ naturalit cōcupiſcimꝰ ea adipiſcētes: ⁊ in his q̄ ſm rōnē cōcupiſcimꝰ: ⁊ tūc ſortit nomē gaudij. Nā gaudiū nō attribuimꝰ brutis aīalibꝰ: ſꝫ ſolū habet locū in delectatiōe q̄ cōſequit rationē. Solū aūt nomē delectationis attribuimꝰ etiā brutis: ⁊ ſic de omibꝰ de quibꝰ eſt delectatio pōt etiā eſſe gaudiū in hñtibus rōnez: q̄uis nō ſp de oībꝰ ſit gaudiū: qꝛ q̄nqꝫ quis aliquā delectationē ſentit ſm corpꝰ: de q̄ tñ nō gaudet rōnē: ⁊ ſic vt dicit Auicēna in ſuo li. de aīa. Gaudiū ē quedā ſpēs delectiōes: ſicͭ leticia: exultatio: iocūditas ſunt effectus delectatiōis. Eſt enī leticia īpoſita a delectatōe cordis q̄ſi laticia. Exultatio vō dicit a ſignis exterioribꝰ delectatiōis interioris: inquātū interiꝰ gaudiū ad exteriora proſilit. Iocūditas aūt dē a quibuſdā ſpecialibꝰ leticie ſignis vl effe/

ctibus: nec eiſdē nominibus vtimur niſi ī naturis rōnalibꝰ. Sed ad cepta redeamus. Generalit ḡ notandū ꝙ oīa que cōcupiſcimus ſm naturā: poſſumꝰ etiā cū delectatione rōnis cōcupiſcere: ſꝫ nō ecōuerſo. Et qꝛ ſicut dictū eſt delectatio in affectibꝰ aīe ꝓportionat quieti in corꝑibꝰ naturalibꝰ: iō ſicut due quietes ſunt ꝯrie: vtpote q̄ ſunt ī cōtrarijs termīs.ſ. quies q̄ eſt ſurſum et q̄ eſt deorſum: vt dicit in.v. phicoꝝ: ſic ⁊ in affectibꝰ aīe cōtingit eē duas delectatiōes contrarias vna q̄rit q̄ ſurſum ſunt ⁊ alia q̄ deorſum. Unde oīs delectatio in ꝫ eſt vniformis: ꝙ eſt quies: quedā in aliquo bono ⁊ ſm hoc pōt dici regula quedā vel mēſura moralis boni vl mali. Pro quo nota: ꝙ vt dicit phus in.x. Ethicͭ. quidā phi poſuerūt oēs delectatiōes eſſe malas. Cuiꝰ rō fuiſſe videt: qꝛ ſuā intentōez referebāt ad ſolas delectatiōes ſenſibiles ⁊ corꝑales q̄ ſūt magis manifeſte: nā ⁊ in ceteris intelligibilia a ſenſibilibꝰ antiqui phi non diſtinguebāt nec intellectū a ſenſu: vt dicit in.iij. de aīa. Delectatiōes aūt corꝑales arbitrabant dicendas oēs eē malas: vt ſic homies q̄ ꝓni ſunt ad delectatiōes īmoderatas: ſe retrahentes a delectatiōibus: ꝑueniant ad mediū virtutis. Sed hec eſtimatio nō fuit cōueniens: eo ꝙ nullus ſine aliqua ſenſibili ⁊ corꝑali delectatiōe viuere poſſit. Ecōtra vō ſicut poſuerūt aliqui Stoycoꝝ: omnes delectatiōes eſſe bonas: ſicͭ Epicuri poſuerūt delectationē ſm ſe eſſe bonā: ⁊ ꝑ conſequēs oēs delectiōes eſſe bonas. Qui ex ꝫ decepti vident: ꝙ non diſtinguebāt int id qđ eſt bonū ſimplicit: ⁊ id qđ eſt bonū quo ad hunc. Simplicit enī bonū eſt qđ ſm ſe bonū eſt. Cōtingit aūt qđ nō ſm ſe bonum eſt huic eſſe bonū dupliciter. Uno mō: qꝛ ē ei cōueniens ſm diſpoſitionē in q̄ nūc eſt: que tñ nō eſt naturalis: ſicut leproſo bonū eſt aliq̄ venenoſa q̄nqꝫ comedere q̄ nō ſunt ſimpliciter cōuenientia cōplexioni hūane. Alio mō: qꝛ id qđ eſt nō cōueniēs: eſtimat vt cōueniēs: ⁊ qꝛ delectatio ē quies appetitus in bono ſi ſit ſimplicit bonū in q̄ quieſcit appetitus: erit ſimplicit delectio ⁊ ſimplicit bona. Si aūt nō ſit bonū ſimpliciter ſed quo ad hūc: tūc nec delectatio eſt ſimpliciter: ſed huic nō eſt bona ſimplicit ſed bona ſm quid vel apparēs bona. His igit erroribus omiſſis dicendū eſt: ꝙ ex quo vt dictum eſt: delectatio eſt quies appetitiue virtutis ī aliq̄ bono amato: illa delectatio

eſt bona in qua requieſcit appetitus ſupe/
rioꝛ vel inferioꝛ ſm ꝙ cõuenit ratiõi: ⁊ ecõ/
tra mala eſt cũ huiuſmodi quies diſcordat
a ratione ⁊ diuina lege. Nã bonitas ⁊ ma/
licia moralis principalit̃ ĩ appetitu ſupioꝛi
id eſt volũtate cõſiſtit q̃ vtrũ bona vel ma/
la ſit ex fine cognoſcit̃. Hoc autẽ tenet̃ pro
fine in quo volũtas quieſcit: quies aũt vo
lũtatis ⁊ cuiuſlibet appetit⁹ in bono eſt de/
lectatio: ⁊ ideo ſm delectationẽ volũtatis
humane p̃cipue iudicat̃ homo bonus vel
malus. Eſt enĩ bonus ⁊ virtuoſus q̃ gau/
det in opibus virtutũ: malis aũt qui gau/
det in opibus malis. Verũtamẽ delectati/
ones appetitus ſenſitiui nõ ſunt regula mo
ralis bonitatis vel malicie: qꝛ cibi ⁊ potus
et ſimilia cõmuniter delectabiles ſunt bo/
nis ⁊ malis ſm appetitũ ſenſitiuũ: ſed vo/
lũtas bonoꝝ in eis delectat̃ ſm cõuenien/
tiã rationis quã nõ curat volũtas maloꝝ.

Secũdo queri põt: vtrum in ſenſualitate
poſſit eſſe peccatũ moꝛtale: p̃ſertim cũ act⁹
ex obiecto cognoſcit̃. ſed circa obiecta ſen/
ſualitatis ꝯtingit peccare moꝛtaliter: ſicut
circa delectabilia carnis: vñ moꝛtale pecca
tũ virtuti contrariat̃: ſed virtus eſſe põt in
ſenſualitate: quia dicit phus in .iij. Ethic̃.
ꝙ tẽperantia ⁊ foꝛtitudo ſunt virtutes ir/
rationabiliũ partiũ. Ad hoc dicendũ: ꝙ ĩ
ſenſualitate quidẽ põt eſſe peccatũ veniale
ſed nõ moꝛtale. Cuius ratio eſt: qꝛ illud qđ
facit homo ſine deliberatiõe rõnis nõ pfe/
cte facit: qꝛ nihil opat̃ ibi id qđ eſt in homi
ne p̃ncipale: ⁊ ſic nõ eſt pfecte actus huma
nus: ⁊ ꝑ ꝯſequẽs non põt eſſe pfecte actus
virtutis vel peccati: ſad eſt aliq̃d impfectũ
in genere hoꝛũ: ⁊ iõ talis mot⁹ ſenſualitat̃
rationẽ p̃ueniens eſt peccatũ veniale tanq̃
quoddã impfectũ in genere peccati: pecca/
tũ autẽ moꝛtale nõ põt eſſe in ſenſualitate
ſed ſolũ in ratione: quia licꝫ actus ſenſua/
litatis concurrere põt ad peccatũ moꝛtale:
tamẽ actus peccati moꝛtalis nõ habꝫ ꝙ ſit
peccatũ moꝛtale ex eo ꝙ eſt ſenſualitatis: ſ
ex eo qđ eſt rõnis cui⁹ eſt eligere ⁊ in finem
oꝛdinare. Nimirũ cum ⁊ oĩe peccatũ etiã
veniale ſit foꝛmaliter in rõne vel volũtate:
qđ patet: qꝛ ratio quã ſequit̃ volũtas du/
plicem actũ habet: vnũ ſm ſe in compatiõe
ad ꝓpriũ obiectũ: inquãtum ſcꝫ errat a co/
gnitione veri: qđ illi reputat̃ in peccatuꝫ:
quãdo habet ignoꝛantiã vel erroꝛem circa
id qđ ſcire debet ⁊ poteſt. Alium ꝟo actũ
habet: qꝛ ipſa eſt directiua aliaꝝ viriũ. Cũ

igit̃ act⁹ inoꝛdinatos inferioꝛũ viriũ poſt
aliqualẽ ꝑceptionẽ nõ coarcet vel etiã im/
perat: tũc etiã imputat̃ ei in peccatũ. Nec
obſtat ꝙ volũtas eſt ſubiectũ peccati: dicẽ
te Aug. in in li. retractationũ: ꝙ volũtas ẽ
qua peccat̃ ⁊ recte viuit̃: qꝛ motus volun/
tatis dici poteſt rõnalis ⁊ actus rõnis dici
põt volũtari⁹: qꝛ volũtas quodãmõ inuet
⁊ p̃cedit rõnem ⁊ rõ quodãmõ voluntatẽ: ⁊
ſm h̃ peccatũ inuenit̃ ĩ rõne: vel ꝓut eſt de/
fect⁹ eius volũtarius: vel ꝓut actus rõnis
eſt ꝓpriũ principiũ actus volũtatis. Vñ ſm
ſm Alten. li. ij. ti. vij. peccatũ tam ſpũale q̃
carnale põt eſſe in rõne ſine hoc ꝙ oꝛiat̃ ex
ſenſualitate. Hinc dicit Aug⁹. xiiij. de ciui.
dei: ꝙ qui oĩa aĩe mala putãt ex coꝛpe acci/
diſſe ſunt in erroꝛe: põt enim homo eligere
actũ gule ⁊ luxurie non incitatus aliqua
paſſione: q̃uis frequẽter peccata carnalia
oꝛiant̃ ex ſenſualitate. Supioꝛ etiã poꝛtio
rõnis poteſt ſine inferioꝛi peccare tam moꝛ
taliter q̃ venialiter: tam peccato carnali q̃
ſpũali: ⁊ ſumit̃ hec ratio ꝓut compꝛehẽdit
intellectũ ⁊ volũtatẽ: hec ille poſt Richar/
dum. Quartũ autez quod oꝛitur ex dia/
bolica ſuggeſtione eſt cõſenſus in peccatũ:
qui ſequit̃ delectationẽ. Iſte autẽ conſen/
ſus eſſe poteſt vel in delectationem peccati
moꝛtalis: vel in actũ peccati moꝛtalis. Vel
etiã fieri põt ſm inferioꝛẽ partẽ rõnis: vel
etiã ſm ſupioꝛẽ partẽ. Vñ in ꝓgreſſu pec/
cati compat Aug. xij. de ciui. dei. c. xij. ſen/
ſualitatẽ ſerpenti: inferioꝛẽ rationẽ mulieri
⁊ ſupioꝛem rationẽ viro: que compatio ꝓ/
pꝛie locuꝫ habet in peccatis que oꝛiunt̃ ex
paſſione ſicut cõiter peccata carnis. Ad
cui⁹ euidentiã queri põt: vtrũ in inferioꝛi
pte rõnis põt eſſe peccatũ moꝛtale ſine con
ſenſu ſupioꝛis ptis: p̃ſertim cũ cõſenſus in
delectationẽ peccati moꝛtalis ad inferioꝛẽ
ptẽ rõnis ptineat: vt dicit Aug⁹. xij. de tri/
nitate: qui tñ ꝯſenſus ſm verioꝛẽ ⁊ ſolẽni/
oꝛẽ opinionẽ doctoꝛũ eſt moꝛtale peccatũ.
Ad hoc dicendũ ſm Bonauen. ꝙ peccatũ
moꝛtale dicit deoꝛdinationẽ a deo q̃ eſt cuꝫ
cõtemptu ⁊ ꝯſenſu. Talis aũt deoꝛdinatio
ẽ ꝑ auerſionẽ ⁊ h̃ eſt ptis ſupioꝛis: nã cui⁹
eſt cõuerti: eius etiam eſt auerti. Cõſentire
ꝟo eſt eius cui⁹ ẽ iudicare ⁊ regere: hoc au
tẽ eſt ptis ſupioꝛis: ⁊ ideo nõ põt aliqđ eſſe
peccatũ moꝛtale ĩ nobis qđ pti ſupioꝛi non
imputet̃ ⁊ in q̃ ipſa non deoꝛdinet̃. Põt tñ
inferioꝛ poꝛtio rõnis ſiue mulier ſiue viro
comedere: id eſt delectari: ⁊ hoc patet in ꝓ/

greſſu temptatiōis ⁊ delectatiōis carnalis
cum incipit a ſenſualitate: tūc enī ſenſuali/
tas primo delectat̄ in apprehēſione delecta
bilis: ⁊ hoc ex ſubreptiōe: ⁊ eſt peccatū ve/
niale: deinde prima ps rōnis inferior: q̄ ſcʒ
motūs interiores ⁊ affectus habet iudica/
re ⁊ cognoſcere: hoc enī nō eſt potentie ſen
ſitiue talē delectationē aduertit: ⁊ tūc ſi ſta
tim eam repellit nō cōſentiēdo erit veniale
peccatū: aut nō repellit eā ſed retinet: hoc
fieri pōt tripliciter. Primo: qꝛ ei diſplicet
tam interior delectio q̄ȝ etiā operis cōſum/
matio ſed piculū delectatiōis nō aduertit:
nec eā repellit ⁊ tūc nō peccat mortal'r: gra
uius tn̄ peccat q̄ȝ ſi ſtatim viriliť repuliſſet.
Aut etiā piculū aduertit nec tn̄ illā delecta
tionē aduertit ſꝫ reuolui ſinit in hmōi cogi/
tatiōibꝰ: et tūc ſm multos doctores peccat
mortaliť: qꝛ licȝ ibi nō ſit cōſenſus expſſus
eſt tamē interptatiuus: ⁊ licȝ comedit ſola
mulier ſm Bonauē. peccatū tamē illud im
putat̄ viro: id eſt ſupiori rōni: qꝛ cum eā cō
peſcere tenet̄ nō cōpeſcuit: vnd̄ q̄ȝuis qui/
dam negant in illa cōpeſcendi negligentia
eſſe peccatū mortale quātūcūq̧ ḋs aduer/
tit piculum: tamē via tutior eſt tenenda: et
ſi cui hoc cōtingit ſanū eſt cōſiliū q̄ de ipo
tanq̄ȝ de mortali peniteat. Et hoc intelligē
dum eſt de delectatiōe que cōſurgit ex dele
ctatione carnalis opis: qꝛ talis cogitatio
magis inficit ⁊ incitat ad libidinē. Illa xͦo
cōplacentia vel delectatio q̄ȝdiu ratio ſupe
rior in eam nō cōſentit expſſe vel interpta/
tiue iudicat̄ eſſe peccatū inferioris portio/
nis ſm ſe: ⁊ eſt pctm̄ veniale: ⁊ tūc ſola mu
lier comedit ſine cōſenſu viri. Nā qd̄ dicit
Augꝰ. xij. de ciui. dei. c. xij. q̄ ſi ſola mulier
id eſt inferior portio comedat de re illicita
totus hō damnat̄: hoc intelligit̄ qn̄ mulier
comedit cū ꝯſenſu viri interptiue. Secūdo
placet quidē ei delectatio ſed diſplicet pec/
cati ꝯſummatio: ⁊ tūc eſt ibidē ꝯſenſus ſe/
miplenꝰ; eo q̄ cōſentit in delectationē pec/
cati ⁊ nō in opus. Pōt etiā in ſola delecta
tione cōſenſus eſſe plenarius ſaltē inferio/
ris ptis rōnis. Utrū autē talis cōſenſus in
delectationē peccati mortalis ſit peccatum
mortale diuerſe ſunt opiniones. Dicit enī
Richardus: q̄ ſi volūtas tādiu moret̄ in
complacentia cogitate delectatiōis deordi
nate: q̄ eque deordinet̄ ac ſi ſtatim cōſen/
ſiſſet in actu: tunc etiā portio ſuperior con/
ſit interptatiue: qꝛ tanta negligentia tunc
equiualet expſſo cōſenſui. Dicūt etiā Bo/
nauē. ⁊ Alex. angli. q̄ cōſenſus in delecta/
tionē alicuꝰ actus q̄ ex genere ſuo eſt mor
tale peccatū cōſtituit etiā mortale peccatū:
quidā xͦo dicūt talē cōſenſum eſſe peccatū
veniale. Quoꝝ opiniones Tho. cōcorda/
re volēs in pͣma 2ͤ. q. lxxiiij. dicit inť alia:
q̄ aliquis de fornicatione cogitans duobꝰ
modis delectari poteſt. Uno mō de ipa co/
gitatiōe. Delectatio autē de cogitatiōe ipa
ſequit̄ inclinationē affectus in ipam cogi/
tationem: ipa autem cogitatio ſm ſe nō eſt
peccatū mortale imo quādoq̧ veniale tm̄:
vt cum quis inutiliť cogitat: quādoq̧ xͦo
ſine peccato oīno vt cum vult de ea pdica/
re vel diſputare: vel ſicut cōtingit in cōfeſ/
ſionibꝰ audiēdis: ī cōſilijs dandis ⁊ ſilibꝰ.
Et ideo p ꝯñs affectio ⁊ delectatio q̄ eſt de
cogitatiōe fornicatiōis nō ē de genere mor
talis peccati: ſed qñq̧ eſt veniale: qñq̧ nul
lū. Uñ nec cōſenſus in talē delectationē eſt
peccatū mortale: ⁊ ſm hoc habet hec opi/
nio veritatē que dicit q̄ cōſenſus ī delecta/
tionē eſt tm̄ veniale: vñ ſicut cōſenſus ī pec
catū qd̄ eſt veniale ex genere ē veniale: ſic
etiā cōcludi poteſt q̄ cōſenſus in delecta/
tionē que eſt de ipa vana cogitatiōe forni/
cationis eſt peccatū veniale. Alio mō dele/
ctari quis pōt de fornicatiōe cogitata vl' de
ipo actu fornicatiōis cogitato: que delecta
tio cōtingit ex hoc q̄ affectio cogitātis eſt
inclinata in talē actū. Unde q̄ aliquis con
ſentiat in talē delectationē nihil aliud ē q̄ȝ
q̄ ipe cōſentiat in hꝫ q̄ affectꝰ ſuus ſit in for
nicationē inclinatus. Nullus enī delectat̄
niſi in hoc qd̄ eſt cōforme eius appetitui: q̄
autē aliquis eligit ex deliberatiōe q̄ eius
affectus cōformet̄ his que ſm ſe ſunt pec/
cata mortalia eſt peccatum mortale: ⁊ ideo
talis cōſenſus in delectationē peccati mor/
talis eſt mortale peccatū: ⁊ ſm hoc intelli/
git̄ opinio que dicit q̄ cōſenſus in delecta/
tionē eſt mortale peccatū. Nam delectatio
q̄ habet actū exteriorē p obiecto nō poteſt
eſſe abſq̧ cōplacentia exterioris actus ſm
ſe: etiā ſi nō ſtatuat̄ implendū pꝑter phi/
bitionē alicuꝰ ſupioris: ⁊ ideo ſi talis actꝰ
eſt inordinatus vl' mortalis erit p ꝯſequēs
⁊ delectatio de eo deliberate cōcepta: ſicut
etiam cōſenſus in delectationē que pcedit
ex cōplacentia actus homicidij vl' alterius
prohibiti cogitati eſt peccatū mortale: ſed
non cōſenſus in delectationē que procedit
de complacētia cogitatiōis hmōi actuum.
Et q̄ȝuis ꝯſenſus in delectationē cogitati/

nis ad interiorem rationē ꝑtineat: ſicut ad
ipſam pertinet cogitare inquātum accipit
inordinatū ad aliam actionē: tamē de hoc
ipſo qꝺ eſt cogitare vel nō cogitare inquā/
tum conſiderat vt actio quedā nō ordina/
ta ad aliam actionē ſed exercitata ad ꝓpriā
oblectationē: ratio ſupior habet iudicium
⁊ finaliter de delectatione cōſequēte: vnde
conſenſus in delectationē operis ꝑtinet ad
ſuperiorē rationē ſicut ⁊ cōſenſus in opus.
Preterea ratio inferior auerti poteſt a ra/
tionibus eternis: quia ⁊ ſi nō intendit eis
vt ſm eas regulans qꝺ eſt ꝓpriū ſupioris
rationis: tamē intendit eis vt ſm eas regu
lata: ⁊ hoc modo ſe ab eis auertens morta/
liter peccare poteſt. Nam ⁊ actus inferioꝝ
virium ⁊ etiā exteriorū membroꝝ eſſe poſ/
ſunt peccata mortalia: ſm ꝙ deficit ordina
tio rōnis ſupioris regulātis eos ſm ratio/
nes eternas. Tertio deniqꝫ placet ei nō ſo/
lum ipā delectatio ſed etiā opis cōſumma/
tio: ſcꝫ ſi facultas adeſſet: ⁊ talis cōſenſus
eſt rōnis ſupioris ⁊ eſt mortale peccatū cō/
meſtione mulieris ⁊ viri ſimul cōcurrente:
⁊ talis dicit expſſus cōſenſus ſupioris ra/
tionis: qꝛ tunc mouet voluntate plenaria.
Eſt ergo peccatū mortale in his generibꝰ
peccatoꝝ que ſunt ex genere ſuo mortalia:
ſecus tamē ſi venialia. Ad laudē dei.

De peccato rationis ſupioris ⁊ volūtate mala puniēda vel bona ꝑmianda: ⁊ de peccatis ex ignorā/ tia infirmitate ⁊ malicia: Ser. IIII

Non cōcupiſces ⁊c.

n Exo. xx. Cū in p̄cedētibus tactū
ſit ꝙ nō ſolum volūtas poſſit eſſe
ſubiectū peccati dicēte Aug. in li. retracta/
tionū: ꝙ volūtas eſt q̄ peccat ⁊ recte viuit
ſed etiā ꝙ rō pōt eſſe ſubiectū peccati eodē
Augu. dicēte. xij. de trini. ꝙ peccatū eſt in
rōne inferiori ⁊ ſupiori. Ideo ad maiorē
A euidentiā p̄mo q̄ri pōt: vtrū i ſupiori rōne
poſſit eſſe peccatū veniale ſm ſeipam: id eſt
ſm ꝙ inſpicit rōnes eternas vel ſm ꝙ ē di
rectiua inferioꝝ viriū: id eſt ſm ꝙ ꝯſentit i
actū peccati. Ad cuiꝰ q̄ſtiōis elucidationē
no. ꝙ rō duplicē hꝫ actū. Vnū ſm ſe in cō/
patione ad ꝓpriū obiectū qꝺ ē cogſcere ali/
qꝺ verū. Aliū aūt ſm ꝙ eſt aliaꝝ viriū di/
rectiua. Et vtroqꝫ mō cōtingit eſſe pctm̄ in
rōne: vel in cognitiōe veri errando: vel in/
ordinatos actus inferioꝝ viriū imperādo
ſeu poſt deliberationē ſiue ꝑceptionē tales
actus nō cohercēdo. Querit ḡ vtrū talia
peccata inquātū cōcernunt ſupiorē rōnem
poſſunt eſſe venialia. Ad hoc dicendū ſm
Tho. p̄ma 2e. q. lxxiiij. ꝙ vt Augꝰ. dic. xij.
de trini. Ratio ſupior inheret rōnibꝰ eťnis
cōſpiciēdis aut cōſulēdis. Cōſpiciēdis qui
dem ſm ꝙ eoꝝ veritas ſpeculat: cōſulēdis
aūt ſm ꝙ ꝑ rōnes eternas de alijs iudicat
⁊ ordinat: ad qꝺ ꝑtinet ꝙ deliberādo ꝑ ra/
tiones eternas ꝯſentit in aliquē actū infe/
riorū viriū: vel ab eo diſſentit. Aliter ergo
fert in obiectū ꝓpriū ⁊ aliter in obiecta vi/
riū inferioꝝ. Nā circa ꝓpriū obiectū habet
duos actus. ſ. ſimplicē intuitū ⁊ delibera/
tionē: ſm ꝙ etiam de ꝓprio obiecto cōſulit
rōnes eťnas. Scḋm ḡ ſimplicē intuitū hr̄e
pōt aliquē inordinatū motū circa diuina:
puta cū q̄s patit ſubitū motū infidelitatꝭ.
Quis aūt infidelitas ſm genꝰ ſuū ē mor/
tale peccatū: tamē ſubitꝰ infidelitatis mo/
tus eſt veniale peccatū: qꝛ pctm̄ mortale nō
eſt niſi ſit ꝯ legē dei: ſed tales motꝰ in lege
nō ꝓhibent vt dictū eſt: vn̄ pōt aliq̄d eorū
q̄ ad fidē ꝑtinent occurrere ſubito rōni ſub
quadā alia rōne anteq̄ꝫ eterna ratio: id eſt
lex dei ſup hoc conſulat vel conſuli poſſit:
puta cū q̄s reſurrectiōꝫ mortuoꝝ ſubito ap
p̄hendit impoſſibilē ſm naturā ⁊ ſil' appre/
hēdendo renitit anteq̄ꝫ tp̄us habeat deli/
berādi: ꝙ h̄ eſt nobis traditū vt credendū
ſm legē diuinā. Et hoc mō circa ꝓpriū obie
ctū etiā ſi ſit pctm̄ mortale ex genere pōt rō
ſupior peccare venialiter in ſubitis motibꝰ
ꝓpter impfectōeꝫ ſubiti actꝰ. Verūtn̄ ſi poſt
hāc deliberatōꝫ motꝰ infidelitatꝭ maneat:
tūc erit pctm̄ mortale ꝓpt deliberatū ꝯſen/
ſum. In obiecta ꝟo viriū inferiorū nō fert
niſi inq̄ꝫtū de eis ꝯſulit rōnes eťnas: ⁊ ſic
nō fert in ea niſi ꝑ modū deliberatiōis: de/
liberatꝰ aūt cōſenſus i his q̄ ex genere ſuo
ſunt mortalia ē pctm̄ mortale: ⁊ ideo rō ſu/
ꝑior ſemꝑ mortalit peccat ſi actꝰ inferiorū
viriū in q̄s cōſentit ſunt peccata mortalia:
qꝛ tūc ſe auertit a rōnibꝰ eternis qꝺ i ſupi/
ori rōne fieri nō pōt niſi cū peccato morta/
li. Si tn̄ actus in q̄s ꝯſentit ſūt peccata ve/
nialia: tunc nō cōtrariat rōnibꝰ eternis: qꝛ
nō eſt cū auerſiōe a fine vltio ſ eſt p̄ter eas
ac ꝑ ꝯn̄s tūc n̄ peccat mortalr̄ ſ venialr̄: nā
tūc ſolꝰ ꝯſenſus deliberatꝰ in pctm̄ ē morta
lis: q̄n pctm̄ illud in qꝺ ꝯſentit legi diuine
cōtrariat. Secūdo queri pōt: vtrum ſola

volũtas circa delicta ſit puniẽda: p̃ſertim cũ in his duob⁹ p̃ceptis deus ſolã volũtatẽ peccãdi ꝓhibet ⁊ ẜm iura volũtas ꝓ facto reputat̃. Hinc etiã ſeruus ſciẽs volũtatẽ dñi ſui q̃ p̃cipit nõ cõcupiſces ⁊ nõ faciẽs eã vapulabit plagis multis. Ad hoc dicẽdũ ẜm Johẽm calð. in ſuis additiõib⁹. Or ſi querit̃: vtrũ puniẽda ſit in foro penitẽtiali: tũc ſola cogitatio ſine ꝯſenſu nõ punit̃: q꞉ ꝑ illã nec meremur nec demeremur: cuꝫ p̃mi mot⁹ nõ ſint in nr̃a poteſtate: ⁊ beat⁹ q̃ allidet paruulos ſuos ad petrã: id ẽ p̃mos mot⁹ ſuos ad xp̃m q̃ eſt exemplar oĩm virtutũ ⁊ ꝑfecte mortificatiõis: vt legit̃ ⁊ notat̃. j. q. iiij. §. ecõtra. Et ſic intelligit̃ de pe. diſt. j. c. cogitatio: et. c. cogitatiõis. Si vo ꝓcedit talis cogitatio ad aliqualẽ delectationẽ leuẽ nec ꝯſentiẽdo: tũc põt dici veniale pctm̃. Si tñ ꝓcedit ad cõſenſũ tũc ẽ mortale: vt de pe. di. j. c. nunq̃d. et. c. ſi ꝓpterea. tñ eſt locus penitẽtie quo ad vtrãq; eccl'iã ſcꝫ militantẽ ⁊ triũphantẽ: vt patꝫ ibidẽ. c. ſi agam⁹. et. c. quẽ penitet. Si ꝑinde q̃rit̃ de pena in foro cõtentioſo vel iudiciali: tũc ſi volũtas ſtetit in finib⁹ ꝯſenſus: ita ꝙ ad nullũ actũ exteriorẽ ꝓceſſit: non meret̃ penã ab homĩe: vt dictis. c. cogitatiõis: ⁊ cogitatio. Fallit tñ ẜm doctores ĩ atrocibus: vt in hereſi: hoc enĩ eſt crimẽ qð de ſe actũ exteriorẽ nõ reſpicit ſed ip̃a mala credulitas ip̃m ꝑficit quo ad vtrũq; forũ. Idẽ dicunt in crimĩe leſe maieſtatis ⁊ in ſimonia: id eſt in ꝓhibitis: q꞉ ſimoniaca: vt extra de ſimo. c. fi. Cõmunit̃ enĩ tenẽt doctores qð ibi habet̃. Hanc tñ puto veritatẽ: ꝙ iudex hm̃õi cogitationẽ non punit niſi ſit peccatũ qð ſolo cõſenſu ſine actu exteriori ꝑficiatur: vt dictũ eſt de hereſi. Jus tñ interdũ punit talẽ cogitationẽ exquo eſt pctm̃ mortale. Impedit enĩ ne añ penitẽtiã celebret ĩ ſuſceptis ordinibus. Or ſi volũtas ꝓcedit ad actũ exteriorẽ ſed actus nõ ꝑficit̃: tũc ſi ſtetit ꝑ eũ qui voluit actũ ꝑficere: nõ punit̃ tanq̃ ꝑ cõmiſſo illo delicto ad qð volũtas fuit: puta de illo q̃ falſauit monetã ⁊ nõ cõpleuerat adhuc falſare: iuſte penitudinis penã euadit: vt. ff. de fal. l. qui falſam: ⁊ notat̃ extra de foro cõpe. c. ſi diligẽti: ſed nihilominus puniri debet ꝓ actu illo exteriori: ⁊ ſic intelligit̃ de homi. c. ꝓ hũani. lib. vj. Si vo ꝑ eũ nõ ſtetit: tũc ſi ſubfuit impedimentũ iuris: ẜm quoſdã nõ puniet̃ pena q̃ debet̃ ꝓ illo cõſummato delicto: vt. ff. de furtis. l. inter oẽs. et. §. penul. q̃ lex loquit̃ de furante librũ de cõſenſu dñi quẽ datur⁹ fuiſſet q̃ nõ dicit̃ furari: hoc eñ caſu nõ debet puniri pena furti: vt no. xxij. q. ij. c. is autẽ. in vlti. glo. ⁊ hec opinio benigna eſt. Verius tñ videt̃ ꝙ impedimentũ iuris nõ obſtet: exquo ꝓceſſit ad actũ exteriorẽ ⁊ fecit doloſe qð potuit quãtũ in ip̃o fuit: ꝑ. c. nup. et. c. a nobis. de bigamis. Or ſi ſbfuit impedimentũ facti: tũc extraordinarie puniri debet: mitius tñ q̃ ſi feciſſet: qð eſt benignũ. Tenet̃ tñ cõiter ꝙ in hoc caſu puniri debet ac ſi feciſſet dictis. c. nup. et. c. a nobis. Ciuiliter aũt agi ꝓ illo delicto nõ poſſet ac ſi cõſumatũ eſſet: niſi cũ delictũ defacili poſſet ĩ exemplũ trahi. Si tñ querit̃ de pena impoſita a iure cõi ſine homĩs miſterio ꝓ illo delicto: tũc illã nõ currit niſi delictũ fuerit ꝯſummatũ: vel niſi aliud in iure ſit exp̃ſſum: vt de elec. c. ꝑpetue. lib. vj. Deniq; ſi act⁹ ꝑficit̃ tũc planũ eſſe ꝙ talis volũtas punit̃: niſi ĩ caſib⁹ q̃b⁹ iure ꝑmittente poſt ꝑpetratũ delictũ penitẽs euadit penã: quorũ aliquos collige ex notatis de elec. ꝙ ſic̃ in vlti glo. Hoc tñ nõ eſt ꝓ̃prie de hac materia: ſic̃ nec illð qð quidã addũt: ſcꝫ q̃ñ delictũ cõmittit̃ ſine cogitatiõe vel volũtate vel q̃ñ pena imponit̃ certis caſib⁹ ei q̃ nõ deliquit. De his ꝑ Archið. in. j. §. ſi ergo. xvij. q. j. Tertio queri poteſt: vtruꝫ B
ergo volũtas bñfaciẽdi debeat haberi pro facto: p̃ſertim cũ ſcriptũ ſit ꝙ deus in iudicio reddet vnicuiq; ẜm opera ſua: vnð nec bona volũtas malũ opus rectificare põt: quin potius hõ iudicari debeat ẜm demeritũ crimínoſi op̃is q̃ ẜm affectũ bone volũtatis: vt patet ĩ eo qui furat̃ a diuite vt cõferat egenti. Ad hoc dicendũ ẜm Frãciſcũ de zab. ꝙ ẜm doctores in. c. cõſtitut̃. extra de eo q̃ mit. in poſ. Si loq̃mur de naturali volũtatis op̃atiõe: tũc in illa nõ ꝯſiſtit meritũ vel demeritũ: ſicut in p̃mis motib⁹ qui nõ ſunt ſub nr̃a poteſtate: vt de pe. diſt. j. c. cogitatiõis. Si vo loquimur de op̃atione volũtaria: tũc quo ad eccleſiã triũphantẽ: ſi voluntas eſt cum plena intentione reputat̃ pro facto tam in p̃teritũ q̃ etiam in preſens ⁊ futurũ: vnde ſi volũtatem habeo ꝑfectiſſimã ꝙ voluiſſem iuiſſe in p̃teritũ ad ſanctũ ſepulchrum vel intraſſe religionẽ: ⁊ inuenio adhuc volũtatem ꝑfectiſſimaꝫ eadem ꝑficiendi ſi facultas adeſſet: tunc habeo meritũ: quia deus p̃miat potius volũtatem q̃ opus. Hinc dicit Tho. p̃ma 2ᵉ. q. xx. ꝙ ſi deſit poſſibilitas volũtate exiſtẽte

ꝑfecta:ita ꝙ operaret̃ ſi poſſet: tũc defect⁹ ꝑfectiõiſ q̃ eſt ex actu exteriori : ē ſimplicit̃ inuoluntariũ:inuoluntariũ autẽ ſicut nõ meret̃ penã vl' ꝑmiũ in operãdo bonũ aut malũ:ita nõ tollit aliq̃d de premio vl' de pe na:ſi quis inuolũtare deficiat ſimplicit̃ ad faciendũ bonũ vl' malũ . Uerũtamẽ ꝑ actũ adiunctũ põt fieri volũtas melior ĩ bonis ſicut etiã peior in malis : ⁊ hoc tripliciter . Primo ſcõm numex:cũ em̃ aliq̇s vult ali quid facere fine bono vl' malo ſed tũc qui dem nõ facit:poſtea vero vult ⁊ facit tunc actus volũtatis duplicat̃ ⁊ ſic fit duplex bonũ vl' malũ . Secũdo q̃tũ ad extẽſionẽ vt cũ vn⁹ facere vult aliq̃d fine bono vl' ma lo ⁊ ꝓpter impedimentũ aliq̃d deſiſtit:ali⁹ aũt cõtinuat motũ volũtatis q̇uſq3 ope ꝑfi ciat:tũc ſcõ volũtas eſt diuturnior in bo no vl' malo ⁊ ſcõm h̃ melior ẽ vl' peior. Ter tio deniq3 ẜm intẽſionẽ:ſũt em̃ quidã act⁹ exteriores q̃ inq̃tũ ſũt delectabiles vl' pe noſi nati ſunt intẽdere volũtatẽ vl' remitte re:ꝯſtat aũt ꝙ q̃nto volũtas ĩtẽſius in bo nũ vel malũ tẽdit tãto melior eſt vel peior. Preterea cum omnis inclinatio vl' motus in h̃ ꝑficiat̃ ꝙ cõſequit̃ finẽ vl' attigit t̃mi nũ:ideo nũq̃ ẽ ꝑfecta volũtas niſi ſit talis q̃ oportunitate data operet̃. Si ḡ volũtas nõ eſt in intẽtiõe plena:tũc habet̃ ꝓ nõ exi ſtenti vt dicto.c.cõſtitutis: vbi ſup illõ :li cet voluntatẽ preſtãdi habuit:dic̃ glo. Nõ tñ ſtudioſam ſiue cũ effectu q2 ꝑ eũ ſtetit : ⁊ lxxxvj.di.c.nõ ſat̃ eſt bene velle . Et ibidẽ in glo. Quo ad eccl'iam xp̃o militantẽ ſi ad nullũ actũ extrinſecũ volũtas ꝓceſſit:tunc nihil ꝓdeſt vt di.c.ꝯſtitut⁹: ſi ſaltẽ ꝑ eũ ſte tit:ſimilit̃ ſi ꝓpter ĩpotentiã q̃ ſurgit ex fa cto volentis . Sꝫ ſi ſtetit ex facto eius cui⁹ nõ inteſt:tũc etiã nõ habet̃ ꝓ facto: ſed cõ tra ĩpedientẽ cõpetit actio ad intereſſe: q̃ ſi ñ eſt ſoluẽdo habet̃ volũtas ꝓ facto q̃ ad eui tandã penã: ſi aũt ĩpotẽtia ſurgit ex facto alteri⁹ cuius intereſt tũc habet̃ ꝓ facto, vt extra de eo q̃ mit.in poſ.c.cũ ſicut : ⁊ dicto c.cõſtitutis:in glo . Et idẽ ſi ſtetit ꝑ iudicẽ vl' aduerſariũ.Si deniq3 ſtetit ex caſu for tuito tunc volũtas nõ habet̃ pro facto niſi quo ãd euitandã penã: vt extra de pigno . c.ſignificante: vbi plane de hoc. Si autem ꝓceſſit ad actũ perfectũ tũc nõ eſt q̃ſtio de voluntate ſ3 de actu. Quarto ꝑinde que ri põt vtrũ ille qui peccat ex certa malicia grauius peccet q̃ ille qui peccat ex paſſiõe ꝑſertim cũ peccare ex malicia ẽ peccare ex electione mali:ſed qui peccat ex paſſiõe ſi militer eligit malũ:inſuꝑ ⁊ prim⁹ impellit̃ ad peccandũ cuius ẽ fortior ĩpulſio q̃ paſ ſionis:ſed q̃to q̇s habet maius impellens ad peccandũ tãto min⁹ peccare videt̃. Ad hoc dicẽdũ ẜm Tho.ꝑma.2º.q.lxxvij.⁊.lx xviij.inter alia:ꝙ hõ ſicut ⁊ q̃libet alia res naturalit̃ h3 appetitum boni : ⁊ ideo ꝙ ad malũ appetitus ei⁹ declinet ꝯtingit ex cor ruptiõe aliqua ſeu inordinatiõe in aliquo principiox hominis:ſic enim in actiõibus rerũ naturalium peccatũ inuenit̃. Princi pia igitur humanoxũ actuũ ſunt intellect⁹ ⁊ appetitus tam rationalis qui dicitur vo lũtas q̃ ſenſitiuus. Peccatũ igitur in hu manis actibus quandoq3 contingit ex de fectu intellectus: vt cũ quis per ignoranti am peccat:eſt enĩ ignorãtia priuatio ſcien tie ꝑficiẽtis rationẽ q̃ ꝓhibet actũ pcti in q̃tũ dirigit act⁹ hũanos:nõ tñ q̃libet igno rantia peccãtis ẽ cã peccati:ſed illa tm̃ q̃ ꝓ hibet ſcientiã ꝓhibentẽ actũ peccati :nam ſi voluntas eſſet ſic diſpoſita ꝙ nõ ꝓhibe retur ab actu patricidij etiã ſi patrẽ agno ſceret:tunc ignorantia patris non eſt cau ſa peccati:nec talis peccat propt̃ ignoranti am ſed peccat ignorans ſcꝫ phm.iij .Ethi corũ . Quandoq3 vero ꝯtingit peccatũ in humanis actibus ex defectu appetitus ſẽ ſitiui:ſicut cũ quis ex paſſione peccat . Eſt enĩ paſſio quidã vehemẽs motus appetit⁹ ſenſitiui quã nos infirmitatẽ anime nomi nare poſſumus:quia Tullius in.iiij. li. de Tuſculãis q̃ſtiõib⁹:paſſiões aĩe:egritudi nes vocat egritudĩes ãt alio nomĩe ĩfirmi tates dicunt̃. Infirmitas autẽ in anima di ci poteſt ad ſimilitudinẽ corporis:dicitur em̃ corpus infirmũ quando debilitat̃ vl' ĩ peditur in executiõe ꝓprie operatiõis ꝑ ali quã inordinationẽ ptiũ eius:ita ꝙ humo res ⁊ mẽbra hominis non ſubduntur vir tuti regitiue ⁊ motiue corporis. Sic ĩfirmi tas anime dicit̃ cũ impedit̃ anima ꝓpter inordinationẽ ptiũ eius ab operatione ꝓ pria: vt cũ vires anime nõ ſubdunt̃ ordini rationis:nã ratio vis eſt regitiua ptiũ ani me:cũ igit̃ vis cõcupiſcibilis ⁊ iraſcibilis extra ordinẽ ratiõis aliqua paſſione affici tur:⁊ ꝑ hoc impedimentũ modo predicto ꝑſtat̃ debite actioni hominis:dicit̃ eẽ pec catũ ex infirmitate: vñ ⁊ phus.j.Ethic.cõ parat incõtinentẽ paralitico: cui⁹ ptes mo uent̃ in ꝯtrariũ ei⁹ q̃d ĩpe diſponit. Aliq̃ etiã ꝯtingit pctm̃ in humanis actib⁹ ex de

fectu voluntatis qui eſt iordinatio ipſius Eſt autē voluntas inordinata quando minus bonū magis amat: ⁊ ꝙ mag̃ amat bonum corporale ꝙ̃ ſpūale: tpale ꝙ̃ eternale: terrenū ꝙ̃ celeſte. Manifeſtū eſt eni ꝙ ꝗs eligit pati detrimentū in bono minus amato ad h̄ ꝙ patiatur bono magis amato: ſic mēbri abſciſionē vt cōſernet vitā. Et eodez modo p inordīatā volūtatē ꝗs ſcīēter vult aliqͦd ſpūale qͦd eſt malū ſimpliciť vt potiatur bono tēporali quod eſt apparēs bonū ⁊ talis dicitur ex certa malicia vel ex induſtria peccare quaſi ſcienter maluz eligens. Et poteſt intelligi de malicia habituali: ſʒ ꝙ malus habitus a pħo nominať malitia ſicut bonus habit⁹ nominať virtus: ⁊ ſm hoc diciť aliꝗs ex malicia peccare ꝗ peccat ex inclinatiōe habit⁹. Pōt etiā ītelligi malicia actualis: ſic ipſa mali electio malicia nominať: ⁊ ſic dicitur aliꝗs ex malicia peccare inꝗ̄tum ex electione mali peccat. Dicendū eſt igiť ꝙ omne peccatū eſt volūtarium: ⁊ ideo aliqͩ intātū diminuit petm̄ inꝗ̄tū diminuit volūtariū ⁊ qͦd totaliť tollit volūtariū etiā totaliť excuſat a petō. Qͦd ſane ītelligiť: ſi. ſ. totaliť tollit volūtariuʒ tā directe ꝙ̃ īdirecte. Nā qͦddā pōt eē voluntariū ſcđm ſe: ſicut qn̄ volūtas directe fertur in ipm̄. Pōteſt etiā quoddā voluntariū eſſe ſm ſuā cauſā: vt qn̄ voluntas fertur in cauſam ⁊ nō in effectū: vt patet ī eo qui voluntarie inebriať: vnde ex h̄ imputatur ei tanꝙ̄ volūtariū qͦd p ebrietatē cōmittit. Qͣtum igitur ad ignorantiā dicēdum ꝙ ignorantia ꝗ nō eſt cauſa peccati ſ; concomitanť ſe habet ad peccatū: nec minuit petm̄ nec auget. Jlla vͦo ignorantia ꝗ totaliter volūtariū tollit ēt totaliť excuſat a peccato eo ꝙ voluntariū tollit tā ſcđm ſe ꝙ̃ ſm ſuam cauſā: vt eſt ignorātia inuincibilis vel etiā ignorātia eius qͦd ꝗs ſcire nō tenebať. Sola igiť illa ignorātia peccatuʒ minuere pōt que eſt cauſa peccati ⁊ tamē a peccato totaliť nō excuſat: ſicut cū ignorātia que eſt cauſa peccati nō eſt directe volūtaria ſed indirecte ſiue p accidēs: puta cuz aliꝗs nō vult laborare in ſtudio: ex quo ſequiť eū eſſe ignorantē: vľ cū ꝗs vult bibere vinū īmoderate ex quo ſequiť eū inebriari ⁊ diſcretiōe carere: ⁊ talis ignorātia diminuit voluntariū: ⁊ p cōſequēs peccatū. Contingit tn̄ aliqn̄ ꝙ talis ignorantia directe ⁊ p ſe eſt voluntaria: ſicut cū quis ſponte neſcit aliquid vt liberius peccet ſm illͦd pſal. xxxv. Noluit ītelligere vt bn̄ ageret. Et talis ignorantia videtur augere voluntariū ⁊ peccatū: ex intētione nanꝙ volūtatis ad peccandū ꝓuenit ꝙ aliꝗs vult ſubire ignorantie damnū ꝓpter peccandi libertatē. Qͣtū vͦo ad paſſionē dicendum ꝙ paſſio qñꝙ tanta eſt ꝙ totaliter aufert vſū rōnis: vt patet in his qui ꝓpter amorē vel irā inſaniūt: ⁊ tūc ſi talis paſſio fuit a ꝑncipio volūtaria imputať actus ad peccatuʒ: quia volūtari⁹ eſt in ſua cā ſic etiā de ebrietate dictū eſt: ſi vero cauſa nō fuit voluntaria ſed naturalis vel accidētalis: vt cū aliꝗs ex egritudine vľ aliq̄ cā incidit talē paſſionē ꝗ totaliter aufert vſū rōnis: tūc actus omnino redderet inuolūtari⁹: ⁊ p ꝯſeqn̄s totaliter excuſať a peccato. Quādoꝙ vero paſſio nō eſt tanta ꝗ totaliter intercipiat vſū rōnis: ⁊ tūc ratio paſſionē excludere pōt ad alias cogitatiōes diuertēdo: vľ ſaltē impedire ne ſuū cōſequať effectū: qꝛ mēbra nō applicanť opi niſi p conſenſū rōnis ⁊ ideo talis paſſio nō totaliť excuſat a peccato ſed diminuit ⁊ qñꝙ auget. Pro ꝗ nota ꝙ appetitus ſenſitiuus habere ſe pōt ad libeꝝ ar. antecedenť vľ ꝙ trahit vľ īclinat rationē ⁊ volūtatē ⁊ ſic diminuit peccatuʒ inꝗ̄tū minuit volūtariū p paſſiōis impetū vel etiā ꝯñter ſm ꝙ motus ſuperioꝝ viriū ſi ſunt vehementes redūdant in īferiores. Nō eñ pōt volūtas intenſe moueri in aliqͩ qn̄ excitetur aliq̄ paſſio in appetitu ſenſitiuo: ⁊. alis paſſio nō minuit peccatuʒ nec volūtariū ſed magis auget: vľ potius eſt ſignū magnitudinis eius: inꝗ̄tū ſcʒ demonſtrat intētionē volūtatis ad actuʒ peccati. Et ſʒ h̄ ē veꝝ ꝙ ꝗ̄to ꝗs maiori libidīe vľ cōcupiſcētia peccat tāto mag̃ peccat. Qͣtū deniꝙ ad ꝉtiū dicē. ꝙ graui⁹ ꝗs peccat ex certa malicia ꝙ̃ ex paſſiōe vel ignorātia triplici rōne. Primo qꝛ cū in volūtate peccatū ꝑncipaliter conſiſtat: q̄nto motus peccati magis ꝓprius eſt voluntati tāto peccatū grauius eſt ceteris paribus. Cū igiť ex certa malicia peccať: tūc peccati motus ē magis ꝓprius voluntati ꝗ ex ſeipſa in maluz moueť. Alia vͦo peccata habēt q̄ndā cām extrinſecā ſcʒ ignorantiā ſaltē aliqualē vel paſſionē impellentē. Secūdo qꝛ cū habit⁹ quo quis ex malicia peccat eſt qualitas pmanens: ⁊ ideo peccans ex malicia tenacius peccatis inheret ac in eis de cōmuni lege diuti⁹ pſeuerat ⁊ cū maiori cōtēptu peccata pficit. Tertio qꝛ peccās ex certa mali-

cia male diſpoſitus eſt q̄tū ad ipm finē q̄ ē ꝑncipiū in opabilibꝰ: ꝛ ſic eius defectꝰ ē periculoſior. Nā ex malicia peccās ſm ſe eligit malū: ita ꝙ electio in ipſo eſt principiū peccati. Alij vero q̄uis peccēt eligētes nō tn̄ ex electiōe: qꝛ electio nō eſt in eis ꝑmum peccati principiū. Ad laudē.

Utrū peccatū vl' virtus ex euētu ſequēti augmentat̄: ꝛ de concupiſcētijs tribꝰ in ſpeciali: ꝛ vtrū licet petere prelaturas ꝛ precipue religioſis: Sermo V

Non concupiſces: vt ſupra Exo. xx. In fine de tribꝰ cōcupiſcētijs in pticulari ꝓſequi ſtatuētes prius gr̄a eoꝝ q̄ dicta ſūt in ſmone p̄cedēti q̄ri pōt incidentalit̄: vtrū euētꝰ ſequēs aliq̄d addat ad bonitatē vl' maliciam actus. Et videt̄ ꝙ ſic ꝑmo q̄tū ad bonitatē: nā bona q̄ faciūt auditores ſūt effectus quidā cōſequētes ex p̄dicatiōe doctoris: que bona redūdare vident̄ i meritum predicatoris: vt patet per illud qđ legitur Phil. iiij. Fratres mei chariſſimi ꝛ deſiderātiſſimi gaudiū meū ꝛ corona mea. Similiter q̄tū ad maliciā ptꝫ Exo. xxj. vbi dicitur: ꝙ ſi bos fuerit cornupeta ab heri ꝛ nudiuſtertius ꝛ ꝯteſtati fuerint domū eiꝰ: nec recluſerit eū dn̄s occideritq̄ virū aut mulierē: ꝛ bos lapidibꝰ obruet̄ ꝛ dn̄m eiꝰ occidēt: ſi aūt occidet̄ ſi bos hominē ſi occidiſſet: etiā ſi recluſus nō fuiſſet. Ad hoc dicendū ſm Tho. ꝑma. 2ᵉ. q. xx. ꝙ euentꝰ qui ſequit̄ actū ſi fuerit precogitatꝰ ꝛ intētꝰ tūc manifeſtū eſt ꝙ addit ad bonitatē vl' maliciā actus. Cū em̄ aliq̄s cogitās ꝙ ex opere ſuo mlta mala ſequi pñt: nec ꝓpter hoc dimittit ſed magis ad hūc finē facit: vl' ſi ꝓpterea nō facit tn̄ periculū inde poſſibile ſecuturū p̄uidēs nihilominꝰ ꝑficit: ex h̄ apparet ꝙ eius volūtas eſt mltū inordīata ꝛ malorū inde ſequētiū efficit̄ pticeps: ſicq̄ ſequēs euentus addit ſup maliciā actꝰ. Si vero ſequēs euentus nō fuit p̄cogitatꝰ: tūc ſi ꝑ ſe ſequitur ex tali actu ꝛ vt in pluribus bonus vel malus euentꝰ: ſm h̄ euentus ſequēs addit ad bonitatē vel maliciā actus. Or ſi ꝑ accidēs ꝛ vt in paucioribus ex tali actu ſequit̄ euentus bonus vl' malꝰ: tūc ſequēs euentꝰ nō addit ad maliciā vl' bonitatē actus: qꝛ nō dat̄ iudiciū de aliq̄ re ſcōm id qđ eſt ꝑ accidēs ſed ſolū ſcđꝫ id qđ eſt ꝑ ſe. Et hec intelligunt̄ ſane de malicia ſimpliciter ꝛ de bonitate ſcōm quid: qꝛ ad hoc ꝙ aliquid ſit malū ſufficit vnus ſingularis defectus vt vl' actus vl' intētio. Uerūtamē qꝛ ad h̄ ꝙ aliq̄d ſit ſimplicit̄ bonū: nō ſufficit vnū ſingulare bonū: ſed requirit̄ integritas bonitatis: ideo cū volūtas eſt bona tā ex ꝓprio obiecto ꝙ ex fine: tūc tātūmodo cōtingit etiā exteriorē actū eſſe bonum: vt cū quis ſalubria p̄dicās eo ꝑncipalit̄ fine predicat vt fructū in ſalutē animarū faciat: tūc ſi eſt in ſtatu gratie fructꝰ inde ſequens addit ad bonitātē actus ſimpliciter ꝛ nō ſcōm quid: ꝛ ideo p̄dicātiōis effectus tūc demū redundat in ꝑmiū p̄dicatoris ſi fuerit in ſtatu gratie: ſi predicauerit ſalubria: ſi ſalus animarū fuerit ꝑncipalit̄ intēta: nō bonū honeſtū ꝑ elationē ꝛ vanā gloriā: nō bonū delectabile ꝑ carnis ꝯcupiſcētiā: nō bonū vtile ꝑ cōcupiſcentiā oculoꝝ. Sed iā queritur int̄ p̄dicatores ꝛ paſtores ſi quis fidelis inueniat̄. Si forte mentitus ſit ille qui dixit: omnes que ſua ſunt querūt nō q̄ ieſu chriſti. Deniq̄ ſequēs euentꝰ nō facit actū malū qui erat bonꝰ: nec actuꝫ bonū qui erat malus: puta ſi quis pauperi dat elemoſynā qua ille abutit̄ ad peccatū: nō deperit ei fructus qui dedit elemoſynā ſi ſaltē bona fide dedit. Similit̄ ſi q̄s illatam iniuriā patienter ferat: non propter hoc excuſatur inferens ſicut nec iudas excuſatur nec iudei propter inpreciabilē fructum paſſionis dominice: ſic nec tiranni ꝓpter fructū martyrij in penis illatis. Deinde queri poteſt de tribus concupiſcentijs vtruꝫ conuenienter ponantur eſſe cauſe omnium peccatorū. j. Iohis. ij. vbi dicit̄. Omne quod eſt in mundo aut eſt concupiſcentia carnis: aut concupiſcentia oculoꝝ: aut ſuperbia vite: ꝑſertim cū ſicut inducit̄ aliq̄s ad peccandū ex inordīata ꝯcupiſcentia boni q̄ cauſat̄ ex inordīato amore ſui: ſic etiā inducit̄ ad peccādū ex inordīata fuga mali q̄ cauſat̄ ex inordīato odio alicuiꝰ mali: vn̄ ſic vnū q̄dq̄ naturalē habꝫ conſonantiam vel aptitudinem ad id quod ſibi conuenit que eſt amor naturalis: ſic ad id quod eſt ei repugnans ꝛ corruptiuū habet naturalem diſſonantiam que eſt odium naturale: hinc eſt ꝙ ſicut aliquid apprehenditur vt bonum quod non eſt vere bonū: ꝛ ꝑ ꝯn̄s inordinate petitur: ſic etiā aliquid apprehendit̄ vt malū qđ nō ē vere malū: ꝛ ꝑ

ꝯſis inordiate fugit̄: ex q̄b⁹ videt̄ ꝙ dicta
triplex concupiſcētia nō eſt cā oīm malorū.
Ad hoc dicēdū ſꝫ Tho. p̄ma. 2ᵉ. q. lxxvij.
ꝙ inordinatus amor ſui includēs in ſe ap/
petitū inordinatū boni eſt cā oīs pctī: dicē
te Auguſ. xiiij. de ciui. dei: ꝙ amor ſui vſq̄
ad ꝯtēptū dei facit ciuitatē Babylonis: rō
eſt: qꝛ ꝓpria ⁊ p ſe cā pctī eſt accipiēda ex p
te ꝯuerſiōis ad cōmutabile bonū: ex q̄ qui
dē pte oīs actus pctī ꝓcedit ex aliq̄ inordi
nato appetitu alicuius boni tpalis: ꝙ aūt
aliq̄s iordinate appetat aliqͦd bonū tpale:
ꝓcedit ex h̄ ꝙ inordiate ſeipm amat: vnuſ/
q̄ſq̄ enī appetit bonum ei quē amat: vnde
manifeſtū ē ꝙ inordinat⁹ appetit⁹ boni ex
inordiato amore ſui ꝓcedēs eſt cā oīs pctī
etiā qͦd ꝯtingit ex fuga mali: qꝛ fuga mali
cauſat̄ ex appetitu boni ⁊ oē odiū ex amo/
re cauſat̄. Nimirū cū dicat Aug. xiiij. de ci
uita. dei ꝙ oēs affectiōes cauſant̄ ex amo/
re: ⁊ ideo nō pōt̄ fuga mali q̄ vēit ex odio
eſſe cā pctōꝝ: ſꝫ ſolū paſſiōes inclinātes ad
bonū tanq̄ cauſe coꝝ q̄ faciūt inordiate fu
gā mali: vnde ⁊ ſi pl'es appetitū alicui⁹ bo/
ni ſpernere videant̄ ꝓpter fugā alicui⁹ ma
li ſic̄ etiā beſtie abſtinēt a delectabilib⁹: vt
Aug⁹. introducit in li. lxxxiij. q̄ſtionuꝫ: tn̄
h̄ nō faciūt niſi ꝓpt̄ maiorē amorē cui odiū
tale corrn̄det: diligūt enī magis corp⁹ cui
p̄cauēt a ꝟberib⁹. Sic̄ hō magis ſe diligit
q̄ amicū ⁊ ꝓpt̄ h̄ ꝙ ſe diligit amicū odio hꝫ
ſi ſibi ꝯtrariat̄. Inordinat⁹ igit̄ appetitus
boni eſt cā om̄is pctī. Bonū aūt dupliciter
ē obiectū ſenſibilis appetitus in q̄ ſūt ani/
me paſſiōes q̄ ſunt cā pctī. Uno mō abſolu
te ſm ꝙ eſt obiectū ꝯcupiſcibilis. Cōcupi/
ſcentia vero duplex eſt: vna naturalis q̄ eſt
eoꝝ q̄b⁹ natura corpis ſuſtentat̄: vl' ad cō/
ſeruationē indiuidui ſicut cib⁹ pot⁹ ⁊ ſimi/
lia: vl' q̄tū ad ꝯſeruationē ſpeciei ſicut ī ve
nereis q̄ꝝ inordiat⁹ appetit⁹ dꝛ ꝯcupiſcē/
tia carnis. Alia eſt ꝯcupiſcētia aīalis. ſ. eo/
rū q̄ nō afferūt p ſenſū carnis ſuſtētatiōem
aut delectationē: ſꝫ ſūt delectabilia ſm ap/
p̄henſionē imaginationis aut alicui⁹ hmōi
acceptiōis: ſicut ſūt pecunia: ornat⁹ veſtiū
⁊ alia hmōi: ⁊ h̄ dꝛ ꝯcupiſcētia oculoꝝ: id ē
ipius viſiōis q̄ fit p oculos vt referat̄ ad
curioſitatē ſm ꝙ Aug. expōit. x. ꝯfeſſionū
aut referat̄ ad cōcupiſcētiā rerū q̄ ꝓponūt̄
exterius oculis vt referat̄ ad cupiditatē:
ſm ꝙ ab alijs exponit̄. Nota tn̄ ꝙ cōcupi/
ſcentia oculorū nō dicit̄ hic concupiſcentia
omniū rerū que oculis videri pn̄t: ſed ſolū

eaꝝ in quibus non queritur delectatio car
nis que eſt ſcōm tactū ſed ſolum delectatio
oculi: id eſt cuiuſcunq̄ apprehenſiue virtu
tis. Cum enī ſenſus viſus excellentior ē in/
ter omnes alios ſenſus ad ⁊ plura ſe extē/
dens: vt dꝛ in. j. Methaph. ideo nomē eiuſ
trāffert̄ ad oēs alios ſenſus ac etiā ad oēs
interiores app̄hēſiōes vt dic̄ Aug. Secun
do bonū eſt obiectū ſenſibilis appetit⁹ ſub
ratione ardui ꝓut eſt obiectuꝫ iraſcibilis.
Nā in hoc differunt paſſiōes iraſcibilis a
paſſionibus cōcupiſcibil': qꝛ obiecta paſſio
nū ꝯcupiſcibil' ſūt bonū ⁊ maluꝫ abſolute:
ſꝫ obiecta paſſionū iraſcibil' ſūt bonū ⁊ ma
lū cū quadā eleuatiōe vl' arduitate: appeti
tus aūt iordiatus boni ardui ptinet ad ſu/
perbiā vite. Nā vt dicit̄ in li. ſentētiaꝝ ꝓ/
ſperi. Superbia eſt amor ꝓprie excellētie ⁊
⁊ ē in iraſcibili ſic̄ in ſubiecto: nō tn̄ ꝓut ꝓ/
prie ſumit̄ ſm ꝙ eſt quedā paſſio appetit⁹
ſenſitiui: niſi arduū qͦd ē obiectū ſupbie ſo
lū eēt aliqͦd ſenſibile in qͦd poſſꝫ tēdere ap
petit⁹ ſenſitiu⁹ tūc enī oporteret ꝙ ſupbia
eēt in iraſcibili q̄ ē ps appetit⁹ ſenſitiui. Sꝫ
qꝛ arduū qͦd ſupbia reſpicit cōiter inuenit̄
tā in rebus ſpūalib⁹ q̄ ſenſibilibus: ideo
neceſſe eſt dicere ꝙ ſubiectū ſupbie ſit ira/
ſcibil': nō ſolū ꝓprie ſūpta ꝓut ē ps appeti
t⁹ ſenſitiui: ſꝫ etiaꝫ cōit̄ accepta ꝓut ptinet
etiā ad appetitū intellectiuū cui q̄nq̄ attri
buit̄ ira ſic̄ deo ⁊ angel' irā attribuim⁹: nō
ſm paſſionē ſꝫ ſm iudiciū iuſticie vindicā/
tis. Ex dict̄ ꝑ ptꝫ ꝙ iſta tria reduci poſſūt
oēs paſſiōes que ſūt cā pctī. Nā ad duo p̄/
ma reducūt̄ oēs paſſiones ꝯcupiſcibil': ad
tertiū aūt oēs paſſiōes iraſcibilis: qͦd ideo
nō diuidit̄ in duo: qꝛ oēs paſſiōes iraſcibi
lis aīali ꝯcupiſcētie ꝯformant̄. Hic igit̄ B
p̄mo in ſpeciali q̄ri pōt de ꝯcupiſcētia q̄ di/
cit̄ ſupbia vite: vtrū licitū ſit appetere p̄la
turas eccleſiaſticas vel ſeculares: preſer/
tim cum dicit Auguſtin⁹ ſuper pſalmū. pri
mum. Noluit chriſtus regnum terrenum
cū ſuperbia: qui cathedra peſtilentie: ideo
recte dicit̄ quia non fere quiſq̄ eſt qui ca/
reat amore dominandi ⁊ humanā non ap/
petat gloriā. Et Ambroſi. ſuper Lucā lib.
iiij. dicit ꝙ hocipſo pernitioſior ē ambitio
ꝙ blanda eſt conſiliatricula dignitatum: ⁊
ſepe quos vitia nulla delectant quos nul/
la potuit mouere luxuria: nulla auaricia:
ſubruere facit ambitio criminoſos: habet
enim forenſem gratiam: domeſticum peri/
culū: ⁊ vt domiet̄ alijs pri⁹ ſeruit: curuat̄

obſequio vt honoꝛe ditetur: ꝛ dum vult eſſe ſublimioꝛ fit remiſſioꝛ: hec ille. Ad hoc dicendum ſcōm Heinricum boyc: extra de elec. c. qualiter: ꝙ triplex ē poteſtas dominandi. Una eſt tēpoꝛalis que per ſucceſſionem hereditariaꝫ acquiritur: ꝛ talis licite poteſt appeti tūc ſaltē cū ad eū eſt deuoluta ſucceſſio: vt extra de voto. c. licꝫ: ꝛ li. vj. de ſupplē. negli. p̄la. c. grādi. Naturaliter enī ꝗs affectat habere ea ꝗ fuerūt parētuꝫ ſuoꝝ: vt. C. de adminiſ. tu. l. lex ꝗ: nō tñ licitū eſt appetere añ ſucceſſionē deuolutam nā de hereditate viuētis nō dꝫ ꝗs eſſe ſollicitus: vt. C. d̄ pac. l. vltima. Alia ꝓo dominādi ptās tp̄alis eſt ꝗ p electionē vl' p̄ncipis ſubſtitutionē acquirit': ꝛ hec etiā licite pōt appeti tribus ꝯcurrētibus: de ꝗbus p Policratio. v. Primo amorē ad cōſiſtētēꝫ policiā. ſecūdo de hinc maximoꝝ penam operā p̄ncipat⁹: tertio virtutē et iuſticiam in vnaquaqꝫ policia. Licꝫ aūt aliꝗs ſe ſciens hec habere poſſit ꝓpter vtilitatem rei publice licite p̄ncipatū appetere: nō tñ ipꝫ dꝫ petere. Sed de hoc latius vide in eodeꝫ libꝛo. Tertia poteſtas dn̄andi ſp̄ūalis ē curā habēs aīarū ꝛ adminiſtrationē reꝝ tempoꝛaliū: ꝛ illa nec debet peti nec licite pōt appeti. Dicit em̄ Aug⁹. xix. de ciuit. dei ꝙ locus ſupioꝛ ſine quo ꝑplus regi nō pōt: et ſi vt decet adminiſtrat' indecent' tñ appetitur: ꝛ habet'. viij. q. j. c. ꝗ epiſcopatum. In hac enī poteſtate tria ſunt attēdenda. Primū eſt celſitudo honoꝛis. Sed ꝓpter h̄ appetere p̄lationē ſpiritualē p̄ſūptuoſū ē ꝛ damnabile. Quales reprobat dn̄s Matth. xxiij. dicēs: Amat p̄mos recubitus in cenis: ꝛ primas cathedras in ſynagogis: ꝛ ſalu/
B tationes in foro: ꝛ vocari ab homib⁹ rabbi. Secundū eſt abundantia ꝛ adminiſtratio rei tēpoꝛalis: ſed propter hoc talem appetere prelationē eſt ſignū cupiditatis: vt extra de preben. c. auaricie. Quē appetitū dn̄s reprobat Johis vl. dicēs Petro. Paſce oues meas: quaſi diceret: nō queras teip̄m vl' lanā ſed oues meas: vn̄ ter p̄miſit: ſimō: amaſ me: paſce: quaſi diceret: niſi me dilexeris plus ꝙ tuos tua ꝛ teip̄m: de paſcendis ouibus meis te non intromittas. Sed vt dicit Petr⁹ rauen̄. in ſermone quodā. Ambitio ē quedā ſimia charitat'. Charitas em̄ patiens eſt ꝓ eternis: ambitio patitur om̄ia pro caducis: charitas benigna eſt pauperibus: ambitio diuitibus: charitas omnia ſuffert pro veritate: ambitio ꝓ vanitate: vtraqꝫ omnia credit: omnia ſperat: ſed longe diſſimili modo: hec ille. Tertium eſt exercitiū ſp̄ūalis operationis. Sꝫ ꝓpter hoc appetere fatuū eſt. Nam habere velle cū piculo qđ haberi p̄t ſine piculo fatuū iudicat': bn̄ aūt opari pōt hō ſine periculo prelationis. Uerūtamē op⁹ ſm ſe ꝗuis nō petere tñ appetere licitū eſt: nō autē primat⁹ honoꝛis. Vn̄ Chryſ. ſup Matth. Opus deſiderare bonū eſt: p̄matū aūt honoꝛis cōcupiſcere vanū eſt. Et ſi obijcit' illđ apl̄i. j. Timo. iij. Qui ep̄atū deſiderat bonū op⁹ deſiderat. xxviij. q. j. ꝗ ep̄atū. Ad h̄ dicendū ſm Greg. in paſtorali: ꝙ tūc erat laudabile epiſcopatū querere: quādo p eū nō erat dubiū quēcūqꝫ ad grauioꝛa ſupplicia puenire: p̄ſertim cū aliꝗs incitabat' ad hoc ex zelo charitatis diuīe: al's aūt nemo ſibi aſſumat honoꝛē niſi qui vocat⁹ fuerit tanꝙ aaron vt dicit' ad Hebꝛeos. v. Sicut ille qui recte eligit' ſm inſtitutionē canonicā: queadmodū electus eſt Aaron diuino nutu virga illius floꝛente. Unde quadruplici ſigno in virga oſtenſo vocatus eſt: qꝛ virga germinauit: floꝛuit: fronduit ꝛ amigdala ꝓtulit: vt ptꝫ Nume. xvij. ꝗ ſigna debēt eſſe in quolibꝫ bono p̄lato. Per virgam em̄ intelligit' charitatiua coꝛrectio delinquentiū. Eſa. xi. Egrediet' virga de radice Jeſſe. i. amoꝛ. Per floꝛes honeſta cōuerſatō. Eccl. xxiiij. Floꝛes mei fructus honoꝛis ꝛ honeſtatis. Per folia verbi dei p̄dicatio: pſal. j. Et foliū ei⁹ nō defluet. Per amigdala infirmoꝝ cōpaſſio. j. Theſſa. v. Suſcipite infirmos in fide. Utrū autem religioſus appetēs dignitatē moꝛtalit' peccet: ſūt diuerſe opiniōes: Sed breuit' omiſſis argumētationibus hincinde concludit Laudun̄. ꝙ ſi appetitus religioſoꝝ appetētium prelaturā cōcoꝛdat cū appetitu Moyſi de quo habet'. xxxvj. diſt. c. ſi quis vult: tūc nō peccat moꝛtaliter ſcōm Laudunen̄. ꝛ Matth. in clemē. in. c. in pleriſqꝫ: de elec. Et Hoſti. in. c. cū ad monaſteriū: de elec. dicit ꝙ nō reprobat' ſpes quā quis habet vt oneret' nō vt honoret'. Et glo. in eodē. c. dicit ꝙ reprobat' ſpes principalis nō ſecūdaria. Archi. tamē in. c. p laicos. xvj. q. vij. dicit idē eſſe de ſpe ſecūdaria: qđ ꝓcedit ī monacho ꝗ cū mundo moꝛtuus ſit: omnis ei⁹ ſpes debet eſſe in ꝯtēplatiōe: vt. xvj. q. j. c. nos autē: vbi dicit ꝙ p̄laturas nec dꝫ ambire nec pertinacit' refutare: ꝛ. viij. q. j. c. in ſcripturis. Sed in clerico ſeculari pōt glo/

ſa ꝓcedere: hec ille. Cōmuniter tamē ſentiūt doctores ſolā ſpē ambitioſam eſſe damnabilē: nō vtiqꝫ ſpes ꝓmotiōis vt ꝓſit niſi idone⁹ fuerit. Et ſi querit̄ an electus rite ad p̄laturā cogi debeat: ſicut de ſe factum ſcribit Aug⁹. xl. diſ. c. ante oīa. ⁊ hoc patet in. c. ſcias. vij. q. j. Dicendū ꝙ ſic. Sed ad hoc cogendus eſt vt fiat de nolēte volens: ſi tamē pſeuerauerit in ſua volūtate nō eſt cogēdus: vt. lxxiiij. diſt. c. vbi didiciſtis. c. honoratus. Notat tamē Archidi. de elec. c. ſi electio. li. vj. ⁊ putat ꝙ peccat mortalit̄ qui ſe putat dignū ad p̄laturā ⁊ illam ſibi oblatā non recipit: ꝑ dictū. c. in ſcripturis: ſaltē cum deeſt alius idoneus vt ibi colligit̄. Debet tamē electus vires ſuas metiri: vt dicit̄. j. q. j. c. nō eſt putanda. xlj. diſ. c. j. in fi. Unde ad tale opus magna requirit̄ idoneitas. In argumentū dicit Grego. in paſtorali: ꝙ tantū actionem populi debet actio tranſcēdere p̄ſulis quātum diſtare ſolet a grege vita paſtoris. Secundo queri poteſt de cōcupiſcētia oculorū: quomō intelligat̄ expoſitio p̄cepti hui⁹. Ad hoc dicendū: ꝙ tripliciter exponit̄. Primo: Nō cōcupiſces rem ꝓximi tui ex affectu cupiditatis auaricie terrena cōgregādo vl' etiā retinēdo. Quia dic̄ Aug⁹. in li. de li. arbitrio: ꝙ cum auaricia alicui dominat̄: ſubiectus malis omnib⁹ demonſtrat̄: quia de auaricia mala omnia oriunt̄: et peccatorū omniū ſpine ꝓducunt̄. Nimirū cum dicat Alanus de queſtione nature: ꝙ auaricia eſt ꝑ quā in animis hominū deificat̄ pecunia ⁊ nūmo diuine veneratiōis exhibetur auctoritas: ꝓpter qδ aplꝰs auariciā vocat idoloꝝ ſeruitus. Unδ quicūqꝫ cupiditatis affectu vel auaricie terrena congregat: ponens in eis finē vltimū: ſemp mortalit̄ peccat ⁊ ſm aplm idolatriā ꝑpetrat. Sic q̇ neceſſitatis tempore quo ex p̄cepto charitatis ſua cōmunicare tenet̄ nō cōmunicat: cōuincit̄ hoc feciſſe cupiditatis affectu: ⁊ nō ſolum incidit in mortale peccatū ſed etiam in homicidiū: vt patet ſupra in. v. p̄cepto. Similiter ſi ſic ſua ſupflua retinet ꝙ ea caro vel nunqꝫ pauperib⁹ cōmunicat mortaliter peccat: ſicut fecit diues epulo q̇ micas panis negauit Lazaro: Lu. xvj. Secūdo: Nō cōcupiſces illicite tpalia acquirēdo vl' abutēdo. Pro quo nota ꝙ ille acq̇rit illicite tēporalia qui ſtudet ea acquirere ꝑ iniq̇tatem vel ad iniquitatē. Per iniquitatē vt ꝑ violationē ſabbati: ꝑ iuramenta vel mendacia: ꝑ meretricia vel lenocinia ⁊ ſimilia peccata: talia nāqꝫ lucra vocant̄ in euāgelio māmona iniq̇tatis. Acquirunt̄ etiā ad iniquitatē vt ad vanā gloriā ſuperbiā crapulam luxuriā ⁊ ſimilia. Unde modū iſtū peccandi etiā gentiles philoſophi tetigerunt: oſtendentes ꝙ in vno actu poſſit eſſe multiplex deformitas: ſicut cū quis furat̄ vt exinde mechet̄ vel pompas exerceat vl' crapuloſe viuat. Et ſm hunc intellectū nō ſolum cōtra iſtud p̄ceptū faciūt qui inique aliena cōcupiſcūt: ſed etiā q̇ ſua ꝓpria male ⁊ illicite expendūt ſicut faciūt pompoſi: voluptuoſi: teſſerarij et ſil'es. Maxime tñ qui de rebus ſpūalibus vel eccl'iaſticis viuunt quoꝝ bona pauperū ſunt: vnde ſicut magis obligati ſunt ſe elongare ab affectu temporaliū ꝓpter qδ eis inhibet̄ ne curis ſecularib⁹ ſe immiſceant: ſic etiā tenent̄ eſſe magis obligati a ſupfluo vſu eorūdē. Tertio: Non cōcupiſces ꝑ iniuſticiā velle acq̇rere ſeu retinere: quia vtrūqꝫ indiſtincte ē peccatū mortale. Et ſic adepta vel retenta obligant ad reſtitutionē vt diffuſe patet in vij. p̄cepto. Tertio deniqꝫ q̇rit pōt de concupiſcentia carnis in qua primatū tenet cōcupiſcentia venereoꝝ: quapropter exp̄mit̄ ꝑ illud p̄ceptū: Nō cōcupiſces vxorem ꝓximi tui: quot modis. ſ. exponit̄. Et dicendū ꝙ tribus modis. Primo ꝓprie: Non cōcupiſces vxorē ꝓximi tui: id eſt nō admittas voluntatē violandi alterius vxorē ſeu etiā quā cūqꝫ mulierē extra vxorem tuam. Si ꝗ̄ deus ſolā voluntatē hui⁹ peccati ꝓhibet: o quāto rigore ſue iuſticie facto voluntatē implētes puniet: ⁊ illos potiſſime qui pulchras ⁊ gratioſas vxores habētes animas ſuas ſordidis cōcupiſcentijs aliarū maculant. Qδ tamē ꝓhibet chriſtus Matth. v. dicens: Qui viderit mulierē ad cōcupiſcēdum eā: ita ꝙ cōcupiſcētia tranſeat in affectum cordis ⁊ cōſenſum rōnis: iam mechatus eſt eam in corde ſuo. Sicut inueniunt̄ infinite pſone vtriuſqꝫ ſexus ac ſtat⁹: que ſtatim pſonas diſſimiles aſpiciētes: fedis cogitationibus ⁊ delectatiōibus agitant̄: ac in voraginē cōſenſus deijciunt̄: vt dicat̄ Beatus q̇ tenebit ⁊ allidet paruulos ſuos ad petrā: id eſt p̄mos motos ad chriſtum. Secūdo cōmuniter: Nō cōcupiſces: id eſt non formabis tibi imagines de contoralı alterius: cogitando q̄ amabilis ⁊ accepta bilis ſit in abuſu fedarum oblectationum. Hoc enī cōquerit̄ dñs Ezechiel'. xv. dicēs:

Feciſti tibi imagines maſculinas ꝛ forni-cata es in eis. In hoc multi coniugati pec-cant: etiam tempore cõcubitus: imaginẽ ac p̄ſentiam magis amatoꝝ ſibi depingentes vt maiorẽ delectionẽ cõcipiant. Alij etiam q̄uis nec ↄcupiſcere nec cõcupiſci querãt: tamẽ imagitioibus turpiũ cogitationũ diẽ feſtum agunt ſiue fuerint perſone religioſe ſiue eccleſiaſtice ſiue ſeculares. Tertio paſ-ſiue: Non cõcupiſces: id eſt cõcupiſci non deſideres a quacũq; p̄ſona niſi a conthora-li. Contra qd̄ p̄ceptum faciunt plurimi ad hoc ſe lauantes depingentes ornãtes col-locutiões allectiuas ingeminãtes: ſpecta-cula choreas ꝛ ſilia frequẽtantes vt amen-tur ꝛ cõcupiſcant: vel ſaltem efficaciter ta-le venenũ ꝓpinant ſi ſaltem eſſet qui bibe-re vellet. Quod a nobis auertat Jeſus q̄ ſine fine viuit ꝛ regnat: Amen.

Preceptorij legis diuine Aureũ ſpecu-lũ: venerandi patris Heinrici Herp: ſuper decalogo ꝓ inſtructione p̄dicatorũ: cõfeſ-ſorũ: aliorũq; chriſtifideliũ: ſub forma ſer-monũ compilatũ: In vrbe Baſilea ꝑ Johã-nem Froben de Hãmelburg artis imp̄ſſo-rie ſtudioſuz exaratũ: finit feliciter. Anno nonageſimoſexto ſupra Milleſimo quater q; centeſimum.

1496

[library stamp]

SPECVLVM
AUREVM

Sala
Gab. R
Est.
Tab. 10
N.º 4